

Lyhytterapeuttista
osaamista sote-
ammattilaisille:
Johdanto (osat 1 ja 2a)

Hannu Säävälä

LT, psykiatrian ja oikeuspsykiatrian
erikoislääkäri

Koulutuspsykoanalyttikko
Perheterapeutti

19.2.- 24.3.2025

Lyhytterapeuttista osaamista sote-
ammattilaisille, Oulun yliopisto

Tästä julkisesti
nähtävillä
olevasta
materiaalista on
poistettu kaikki
kuvat
tekijänoikeuksien
takia

Esittely

- Kouluttaja
- Koko koulutus
  - Johdanto - osat 1, 2a ja 2b
  - Traumanäkökulma
  - Tunnekeskeisyys pari- ja perhetyöskentelyssä
  - Vanhempi-lapsi vuorovaikutus
  - Lyhytterapeuttiset menetelmät asiakastyössä

Esittely

- Kouluttaja
- Koko koulutus
  - Johdanto - osat 1, 2a ja 2b
  - Traumanäkökulma
  - Tunnekeskeisyys pari- ja perhetyöskentelyssä
  - Vanhempi-lapsi vuorovaikutus
  - Lyhytterapeuttiset menetelmät asiakastyössä

Ohjelma – johdanto 1 ja 2a

1. Mielen terveyden häiriöt

- 19.2.2025 klo 16.30-19.00
- 27.2.2025 klo 16.30-19.00
- 13.3.2025 klo 16.30-19.00

2. (2a.) Mielen terveys- ja päihdehäiriöiden palvelujärjestelmä ja lyhytterapiat

- 20.3.2025 klo 16.30-19.00
- 24.3.2025 klo 16.30-19.00

(2b. Eettiset ja juridiset kysymykset ym.)

Ohjelma 19.2.2025

- Klo 16.30-17.40
  - Esittely ja taustaa
  - Psyykkisten häiriöiden luonteesta ja luokittelusta
- Klo 17.40-17.55
  - Tauko
- Klo 17.55-19.00
  - Psyykkisten häiriöiden luonteesta ja luokittelusta (jatkoa)

Tavoite

- Yleiskuva aikuisten mielenterveyden häiriöistä
- Johdatus kiintymyssuhdeteoriaan
- Mielenterveys- ja päihd ongelmien palvelujärjestelmän kokonaisuus
- Lyhytterapioiden asema palvelujärjestelmässä ja psykososiaalisissa hoidoissa

Kokonaisuuden osat

- Webinaarit
- Videotallenteet
(tietoiskut)
- Luettava kirjallisuus ja verkkosivut
- Ryhmätehtävät verkossa
- Tentti
- Moodlen keskustelut
  - Kouluttajan vastaukset kysymyksiin ym.

Luettava kirjallisuus

- Psykiatria: Lönnqvist ym.
- Psykoterapiat: Huttunen ym.
- Mielenterveystalo: verkkosivut
  - Omahoidot
  - Nettiterapiat
- Käypä hoito –suos.: verkkosivut
  - Masennus
  - Epävaka persoonallisuus
- Terapiat etulinjaan -hanke: verkkosivut

Taustaa

Mielenterveys- ja päihdepalvelut

- Hoidon sisältö
  - Biologiset hoidot
  - Psykososiaaliset hoidot
- Palvelujärjestelmä
  - Avo- ja osastohoito
  - Perus- ja erityistaso
  - Hoito ja kuntoutus
  - Työntekijöiden työnjako
  - III ja yksityissektori

Mielenterveys- ja päihdepalvelut

- Hoidon sisältö
  - Biologiset hoidot
  - Psykososiaaliset hoidot
- Palvelujärjestelmä
  - Avo- ja osastohoito
  - Perus- ja erityistaso
  - Hoito ja kuntoutus
  - Työntekijöiden työnjako
  - III ja yksityissektori

Biologiset hoidot

- Lääkehoidot
  - Peroraaliset
  - Injektiohoidot
  - Ym.
- Neuromodulaatiohoidot
  - TMS –
Magneettistimulaatio
  - ECT-hoito – sähköhoito
- Ym.

Psykososiaaliset hoidot

- Potilastyön porrastus
  - Digitaaliset palvelut
  - Lyhytterapiat/interventiot
    - (1-) 5-10 (-12) tapaamista
  - Psykoterapiat
    - Lyhyt: (10-)16-20 tapaamista
    - Keskipitkä: 20-40(-80) tapaam
    - Pitkä: yli (40-)80 tapaamista
- Eri psykososiaaliset työtavat
  - Yksilöpsykoterapia
  - Ryhmäterapia
  - Pari- ja perheterapia
  - Toiminnalliset menetelmät
  - Psykoterapia vs. terapia

Käsitteet

- Digitaaliset palvelut, Digi-sote
- Omahoidot
- Nettiterapiat
- Mielenterveystalo
- Palvelujärjestelmä
- Porrastetut palvelut
- Hoitoketjut eli Palveluketjut
- Käypä hoito –suositus
- Terapiat etulinjaan –hanke
- Terapianavigaattori
- Terapiatakuu

Käsitteet

- Digitaaliset palvelut, Digi-sote
- Omahoidot
- Nettiterapiat
- Mielenterveystalo
- Palvelujärjestelmä
- Porrastetut palvelut
- Hoitoketjut eli Palveluketjut
- Käypä hoito –suositus
- Terapiat etulinjaan –hanke
- Terapianavigaattori
- Terapiatakuu

Aikuisten yleisimmät mielenterveyden häiriöt

Hannu Säävälä
psykiatrian erikoislääkäri

Lyhytterapeuttista osaamista
sosiaali- ja terveysalan
ammattilaisille 19.2.- 13.3.2025 Säävälä 240325

Aikuisten yleisimmät mielenterveyden häiriöt

(Psykososiaalisten hoitojen
näkökulmasta)

Hannu Säävälä
psykiatrian erikoislääkäri

Lyhytterapeuttista osaamista
sosiaali- ja terveystieteiden
ammattilaisille 19.2.- 13.3.2025 Säävälä 240325

Ohjelma

- 19.2.2025 klo 16.30-19.00
  - Johdanto: Mielen terveyden häiriöiden luonteesta ja luokittelusta
- 27.2.2025 klo 16.30-19.00
  - Aivoelimelliset häiriöt, psykoosit, päihde- ja riippuvuusongelmat, mieliala- ja ahdistushäiriöt
- 13.3.2025 klo 16.30-19.00
  - Traumamat, syömishäiriöt, persoonallisuushäiriöt, kehityshäiriöt

Mihin diagnostiikkaa tarvitaan?

- Hoidon kohdentaminen
- Pyrkimys tieteellisyyteen (=täsmällisyyteen)
- Yhteisen kielen tarve
- Määrittely ei onnistu ilman täsmällisyyttä
- Täsmällisyys edistää analyyttisyyttä

Diagnoosien konkreettinen käyttö

1. Kliininen työ
2. Sosiaalivakuutuksen lääkärintodistukset
3. Sairastavuustilastot
4. Tutkimus- ja kehitystyö
5. Tiedonhakuaset
6. Sosiaalihuollon asiakirjat (lääkärin määrittämä)

Tautiluokitus ICD10

- A–B Tartunnat
- C Kasvaimet
- D Veritaudit
- E Umpieritys
- F Mielenterveys
- G Hermosto
- H Silmä ja korva
- I Verenkierto
- J Hengityselimet
- K Ruuansulatus
- L Ihosairaudet
- M Tuki- ja liikuntaelimet
- N Virtsa- ja sukuelimet
- O Raskaus ja synnytys
- P Perinataalitilat
- Q Epämuodostumat
- R Muut poikkeamat
- S Vammat ja myrkytykset
- V–Y Vammojen syyt
- Z Syyt yhteydenottoihin
- ATC Lääkemyrkytykset

Tautiluokitus ICD10

- A–B Tartunnat
- C Kasvaimet
- D Veritaudit
- E Umpieritys
- F Mielenterveys
- G Hermosto
- H Silmä ja korva
- I Verenkierto
- J Hengityselimet
- K Ruuansulatus
- L Ihosairaudet
- M Tuki- ja liikuntaelimet
- N Virtsa- ja sukuelimet
- O Raskaus ja synnytys
- P Perinataalitilat
- Q Epämuodostumat
- R Muut poikkeamat
- S Vammat ja myrkytykset
- V–Y Vammojen syyt
- Z Syyt yhteydenottoihin
- ATC Lääkemyrkytykset

Tautiluokitus ICD10

- A–B Tartunnat
- C Kasvaimet
- D Veritaudit
- E Umpieritys
- F Mielenterveys
- G Hermosto
- H Silmä ja korva
- I Verenkierto
- J Hengityselimet
- K Ruuansulatus
- L Ihosairaudet
- M Tuki- ja liikuntaelimet
- N Virtsa- ja sukuelimet
- O Raskaus ja synnytys
- P Perinataalitilat
- Q Epämuodostumat
- R Muut poikkeamat
- S Vammat ja myrkytykset
- V–Y Vammojen syyt
- Z Syyt yhteydenottoihin
- ATC Lääkemyrkytykset

Psykiatria vs. biolääketiede

- Biolääketiede nojaa biologiaan
- Psykiatria on monitieteistä
  - Biologia
  - Yksilöpsykologia
  - Sosiaalipsykologia (systemiteoria, perheterapia)
- Biopsykososiaalinen terveystieteiden käsite

Diagnostiikka – historiallinen esimerkki

- Aiemmin somatiikassakin oirepohjaiset kuvaukset
- Diabetes – 2 muotoa
  - Mellitus: Virtsa makeaa
  - Insipidus: Virtsa ei makeaa
- Biologinen etiologia selville
  - Biolääketieteellinen teoreettinen jaottelu
- Myös I ja II tyypin DM
  - I: Haiman insuliini
  - II: Rasvakudos

Psykiatrian erityisluonne

- Psykiatrisilla sairauksilla on monia taustatekijöitä
- Siksi diagnoosijärjestelmä on oirepohjainen toisin kuin biolääketieteessä
- Muutamia poikkeuksia
  - Biologinen → elimelliset oireyhtymät
  - Traumateoria → PTSD, dissosiaatio

Oirepohjaisuuden haasteita

- Oireiden kuvailuun pohjautuva malli on tieteellisesti horjuva
- Malli on eklektinen
- Kokonaisuus on sekava ja epäjohdonmukainen
- Parempaa järjestelmää ei ole tiedossa
- Kolme kapinallista
  - Bio-, trauma- ja PSA-teoreetikot

Biologinen näkökulma

- Biologiset tekijät joidenkin psyyken ongelmien takana
- DSM5n luominen: Kiista USAssa
- ”Pohjimmiltaan on kyse biologisesta alttiudesta”
- ”Pystymme luokittelemaan sairaudet biologisen etiologian mukaisesti”
- Näyttö jäi kovin ohueksi

Traumanäkökulma

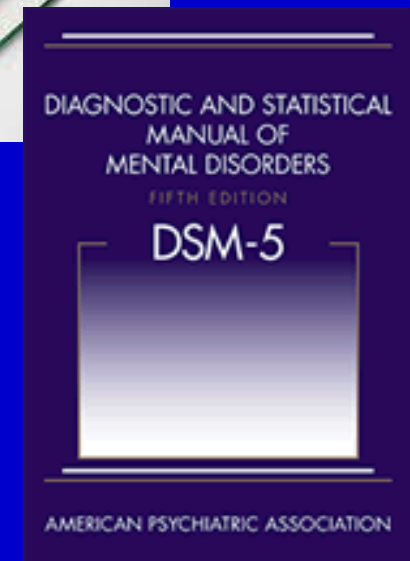
- Trauma joidenkin psyykkisten sairauksien taustalla (PTSD, dissosiaatio)
- ”Etiologian mukaisesti annamme uudet nimet myös joillekin muille diagnooseille”
(kiintymyssuhdetrauma)
- ”Epävakaata persoonallisuutta
→ PTSD tms.”
- Ongelmana eri viitekehysten erilaiset käsitykset asiasta

Psykoanalyttinen näkökulma

- ”Psykyen ongelmassa on aina kyse psyykkisen rakentumisen asteesta”
- ”Mille psyykkiselle tasolle yksilö on kehittynyt”
- Tasodiagnostiikka
  - Neuroositaso
  - Rajatilataso
  - Psykoositaso
- Ongelma: ei voida soveltaa kaikkiin psykyen sairauksiin

Psykiatriset diagnoosijärjestelmät

- WHO: ICD10 → 11
- v.2026 Suomeen
- APA(USA): DSM5
- Vain psykiatria
- Varsin samankaltaiset, mutta erojakin on

Psykiatriset diagnoosijärjestelmät

- WHO: ICD10→11
  - v.2026 Suomeen
- APA(USA): DSM5
  - Vain psykiatria
- Varsin samankaltaiset, mutta erojakin on

Psykiatriset diagnoosiluokat (ICD10, F-dg:t)

- Elimelliset oireyhtymät
- Päihdeongelmat
- Psykoottiset häiriöt
- Mielialahäiriöt
- Ahdistushäiriöt
- Traumaperäiset häiriöt
- Syömishäiriöt
- Persoonallisuushäiriöt
- Kehityshäiriöt

Muutospaineista ja muutoksista

- Uudet nimitykset
  - Stigman häivyttäminen
  - PTSD, ADHD, autismi
- Poliittiset taistelut
  - Masokistinen ja sadistinen persoonallisuus (USA)
- Diagnoosien poisto/siirto
  - Transvestismi, fetisismi, sadomasokismi
  - Transsukupuolisuus
- Merkityksen muutos
  - Psykopatia

Diagnoosi vs. ei diagnoosia

- Kaksi terveystäsitystä
  1. Sairauden puuttuminen
  2. Terveys on suhteellinen tila
- Kaikkien psyykkisten ilmiöiden vakavuusaste on moniulotteinen jatkumo
- Diagnoosipohjaisuus voi johtaa harhaan
  - Psykiatrin dilemma:
”diagnoosin rajan vahtiminen”

Lyhytterapeutin suhde diagnoosiin

- Diagnoosi auttaa hahmottamaan tilannetta ja tavoiteasettelua
- Lyhytterapiaan tulon yhteydessä diagnoosi voi olla epävarma
- Diagnoosi varmentuu matkan varrella
- 2 hoitoidologiaa:
  1. Tarkka dg → tarkka hoito
  2. Dg ei oleell → räätälöity hoito

Tärkeitä olosuhteita – ei diagnooseja

- Z60.0 Elämän taitekohtiin sopeutumisongelmat
  - Työttömyys, eläköityminen
- Z63.0 Parisuhteen ongelmat
- Z63.7 Rasittava tapahtuma
  - Sairaus tai kuolema perheessä
- Z70 Sukupuolineuvonta
  - Oma/perheenjäsenen identiteetti
- Z73.0 Työuupumus

Lyhytterapia,
diagnoosi ja potilaan
ongelman
terapeuttinen
jäsenitys

Lyhytterapia – diagnoosi vai terapeuttinen jäsenitys?

- Lyhyt interventio: oireen hallinta
  - Ratkaisukeskeisyys:
oire=diagnoosi, oireen hoito
- Pitkä psykoterapia
  - Yksilöllinen jäsenitys: Dg vähemmän oleellinen, oireen taustalla olevien seikkojen selvittely ja hoito

Kiintymyssuhdeteoriasta

- Varhainen vuorovaikutus
- Kiintymyssuhdeteoria
  - Kognitiivinen psykoterapia
  - Traumapsykoterapia
  - Psykodynaaminen psykoterapia
- Kiintymyssuhdetyylit, mentalisaatio, mindfulness ym.
- Kullakin suuntauksella vähän eri sanoitus samasta asiasta

Varhainen vuorovaikutus

- Lapsen psyykinen kasvu tapahtuu vuorovaikutuksessa hoivaajan kanssa
- Kiinnittyminen mahdollistaa lapsen psyyken rakentumisen
- Vuorovaikutuksen häiriöt haittaavat kiinnittymistä

Mentalisaatiokyvystä

- Käsiteellistäminen, mindfulness, tietoisuustaidot
- Kyky ymmärtää omia ja toisen psyykkisiä tiloja
- Kyky symboliseen ajatteluun
- Kehityspsykologinen saavutus
- Tärkeä yksilön ominaisuus

Mentalisaatio – Kehityksen polku

Teot ja muutos ovat totuus

Teleologinen tila

Toinen on osa minua

Vastaavuustila

sisäinen = ulkoinen

Konkreettinen ajattelu

Sisäinen ja ulkoinen - katkos

Uskottelutila

pseudomentalisaatio

Kyky ajatella toisen mielentiloja

Mentalisaatiotila

Mentalisaatio - symbolisointikyky

- Kyky käsitellä mielikuvia todellisuuden representaatioina
- Ajatukseni ja tunteeni ovat eri asia kuin minä itse
- Hallittua peilaamista
- Kyky luoda suodattava mentaalinen rakenne stimuluksen ja vasteen välille

Mentalisaatio - piirteitä

- Mentalisoitu affektiivisuus on olennaisen tärkeää tunteen säätelyn kannalta
- Sietämättömien tunteiden työstäminen rakentamalla niistä mielikuvia
- Kokemus toisen ihmisen mentalisoinnin kohteena olemisesta kehittää kykyä omaan mentalisaatioon

Psyykkiset

häiriöt:

riskitekijät, esiintyvyys
ja hoito

Psyykkisten häiriöiden riskitekijät

Sisältö

- Esittely
- Psyyken riskitekijät
- Yleistä epidemiologiasta
- Sairausryhmien esiintyvyydestä
- Yhteenvedo

Psyyken ongelmien riskitekijät

- Väestötasolla eri psyykkisten sairauksien riskitekijät tunnetaan varsin hyvin
- Yksilötasolla riskitekijät eivät ennusta kovin luotettavasti tulevaa sairastumista
- Yksittäinen riskitekijä ei riitä selittämään sairastumista
- Mitä useampi riskitekijä, sitä suurempi riski sairastua

Psyyken ongelmien riskitekijät

- Riskit monesta suunnasta
- Biologiset tekijät
- Psyykkiset tekijät
- Yhteisön ja kulttuurin vaikutus
- ”Nature, nurture and culture”

Synnyynnäinen konstituutio

- ”Nature”: Perimä
- Myös epigenetiikka!
- Samassakin perheessä huonot olosuhteet tuottavat eri vaikutuksia:
  - Yksi sairastuu masennukseen
  - Yksi on epävakaa ja väkivalta-altis
  - Kolmas ei sairastu
- Siis: toinen on alttiimpi kuin toinen ja yksi sairastuu yhteen ja toinen toiseen sairauteen

Hoivasuhteiden heikkoudet

- Lapsuuden kiintymyssuhteiden haasteet ennustavat psyykkisiä ongelmia:
  - Turvattomuus
  - Epävakaus
  - Jäykkyys
  - Poissaolevuus
  - Kommunikaatio devianssi/2-sidos
- Ei spesifiä syy-seuraussuhdetta

Psyykkiset traumakokemukset

- Lapsuus: väkivalta, vanhemman kuolema, avioero ym.
- Ei spesifiä yhteyttä traumatapahtumien ja traumatisoitumisen välillä
- Sairastumiseen vaikuttaa rinnalla perimä ja kiintymyssuhteiden vahvuus

Kulttuuriset stressitekijät

- Yhteisön epästabiilius
- Kulttuurierot
  - Väestötasolla psyykkisen sairastavuuden erot
  - Mamu: sopeutumisvaikeudet
- Viktoriaaninen aika:
  - Ahdistus ja masennus ahtaasta itseilmaisusta
- Nyky aika:
  - Ahdistus ja masennus suoritus-paineista ja itsetunto-ongelmista

Akuutit stressitekijät

- Läheisen kuolema
- Avioero
- Työttömyys
- Fyysinen sairastuminen
- Ym.

Psyykkisten häiriöiden esiintyvyys

Epidemiologiaa

- Epidemiologia = sairauden esiintyvyyden tutkimista
- Oireiden ”katkaisupisteillä” iso merkitys esiintyvyydestuloksiin
  - Masennus dg vs. oireilu
- Standardisoinnin keskeisyys

Tärkeimpien psykiatristen sairausryhmien esiintyvyys Suomessa

Sairausryhmä	Esiintyvyys, % aikuisväestössä elinaikana (Thl 2023 ym.)
Ahdistus	20-30
Päihdeongelmat	20-30
Masennus	15-20
Persoonallisuushäiriö	10
Syömishäiriö	10
Kehitysvammaisuus	10
Psykoosi	3-4
ADHD	2-3

Tärkeimpien psykiatristen sairausryhmien esiintyvyys Suomessa

Sairausryhmä	Esiintyvyys, % aikuisväestössä elinaikana (Thl 2023 ym.)
Ahdistus	20-30
Päihdeongelmat	20-30
Masennus	15-20
Persoonallisuushäiriö	10
Syömishäiriö	10
Kehitysvammaisuus	10
Psykoosi	3-4
ADHD	2-3

Ohjelma 27.2.2025

- Klo 16.30-17.40
  - Aivoelimelliset häiriöt, psykoosit, päihde- ja riippuvuusongelmat
- Klo 17.40-17.55
  - Tauko
- Klo 17.55-19.00
  - Mieliala- ja ahdistushäiriöt

Lyhytterapeuttista osaamista sote- ammattilaisille: Johdanto (osat 1 ja 2a)

Hannu Säävälä

LT, psykiatrian ja oikeuspsykiatrian
erikoislääkäri

Koulutuspsykoanalyttikko
Perheterapeutti

19.2.- 24.3.2025

Lyhytterapeuttista osaamista sote-
ammattilaisille, Oulun yliopisto Säävälä 240325

Ohjelma – johdanto 1 ja 2a

1. Mielen terveyden häiriöt

- 19.2.2025 klo 16.30-19.00
- 27.2.2025 klo 16.30-19.00
- 13.3.2025 klo 16.30-19.00

2. (2a.) Mielen terveys- ja päihdehäiriöiden palvelujärjestelmä ja lyhytterapiat

- 20.3.2025 klo 16.30-19.00
- 24.3.2025 klo 16.30-19.00

(2b. Eettiset ja juridiset kysymykset ym.)

Ohjelma – johdanto 1 ja 2a

1. Mielen terveyden häiriöt

- 19.2.2025 klo 16.30-19.00
- 27.2.2025 klo 16.30-19.00
- 13.3.2025 klo 16.30-19.00

2. (2a.) Mielen terveys- ja päihdehäiriöiden palvelujärjestelmä ja lyhytterapiat

- 20.3.2025 klo 16.30-19.00
- 24.3.2025 klo 16.30-19.00

(2b. Eettiset ja juridiset kysymykset ym.)

Psyykkisten häiriöiden esiintyvyys

Tärkeimpien psykiatristen sairausryhmien esiintyvyys Suomessa

Sairausryhmä	Esiintyvyys, % aikuisväestössä elinaikana (Thl 2023 ym.)
Ahdistus	20-30
Päihdeongelmat	20-30
Masennus	15-20
Persoonallisuushäiriö	10
Syömishäiriö	10
Kehitysvammaisuus	10
Psykoosi	3-4
ADHD	2-3

Tärkeimpien psykiatristen sairausryhmien esiintyvyys Suomessa

Sairausryhmä	Esiintyvyys, % aikuisväestössä elinaikana (Thl 2023 ym.)
Ahdistus	20-30
Päihdeongelmat	20-30
Masennus	15-20
Persoonallisuushäiriö	10
Syömishäiriö	10
Kehitysvammaisuus	10
Psykoosi	3-4
ADHD	2-3 (2019)

Nuorten mielenterveys- kriisi

Terapiapuheen kritiikistä

1. Tärkeä näkökulma
2. Avoin keskustelu aiheesta on välttämätöntä
3. Kritiikki ei kohdistu eikä osu psykososiaalisiin hoitoihin
4. Aina ennen hoitoon ryhtymistä kartoitetaan hoidon tarve
5. Omahoidot ovat tärkeä osa porrastettuja palveluketjuja
6. Potilaan hoidon epäämisen pitää olla mahdollista

Aikuisten yleisimmät mielenterveyden häiriöt osa II

(Psykososiaalisten hoitojen
näkökulmasta)

Hannu Säävälä
psykiatrian erikoislääkäri

Lyhytterapeuttista osaamista
sosiaali- ja terveystieteiden
ammattilaisille 27.2.2025

HSäävälä 240325

Ohjelma

- 19.2.2025 klo 16.30-19.00
  - Johdanto: Mielen terveyden häiriöiden luonteesta ja luokittelusta
- 27.2.2025 klo 16.30-19.00
  - Aivoelimelliset häiriöt, päihde- ja riippuvuusongelmat, psykoosit, mieliala- ja ahdistushäiriöt
- 13.3.2025 klo 16.30-19.00
  - Traumat, syömishäiriöt, persoonallisuushäiriöt, kehityshäiriöt

Ohjelma

- 19.2.2025 klo 16.30-19.00
  - Johdanto: Mielen terveyden häiriöiden luonteesta ja luokittelusta
- 27.2.2025 klo 16.30-19.00
  - Aivoelimelliset häiriöt, päihde- ja riippuvuusongelmat, psykoosit, mieliala- ja ahdistushäiriöt
- 13.3.2025 klo 16.30-19.00
  - Traummat, syömishäiriöt, persoonallisuushäiriöt, kehityshäiriöt

Ohjelma 27.2.2025

- Klo 16.30-17.40
  - Aivoelimelliset häiriöt, päihde- ja riippuvuusongelmat, psykoosit
- Klo 17.40-17.55
  - Tauko
- Klo 17.55-19.00
  - mieliala- ja ahdistushäiriöt

Psykiatriset diagnoosiluokat (ICD10, F-dg:t)

- Elimelliset oireyhtymät
- Päihdeongelmat
- Psykoottiset häiriöt
- Mielialahäiriöt
- Ahdistushäiriöt
- Traumaperäiset häiriöt
- Syömishäiriöt
- Persoonallisuushäiriöt
- Kehityshäiriöt

Psykiatriset diagnoosiluokat (ICD10, F-dg:t)

- Elimelliset oireyhtymät
- Päihdeongelmat
- Psykoottiset häiriöt
- Mielialahäiriöt
- Ahdistushäiriöt
- Traumaperäiset häiriöt
- Syömishäiriöt
- Persoonallisuushäiriöt
- Kehityshäiriöt

Aivoelimelliset häiriöt

Elimelliset aivo-oireyhtymät(F00-09)

Aivojen toimintahäiriön
aiheuttamat psyykkiset
oireet ja käytösongelmat

Elimelliset aivo-oireyhtymät

- Mikä tahansa psyykinen oire tai sairaus voi olla aivojen toimintahäiriön aiheuttama

- Dementia, delirium, psykoosi, mielialahäiriö, ahdistus ym.

- Taustalla

- Verenkiertohäiriöt, Pään/aivojen vammat, infektiot (HIV, herpes)

Elimelliset aivo-oireyhtymät ja lyhytterapia

- Äkillisen sairastumisen tuoma kriisi
- Sopeutuminen uuteen tilanteeseen
- Pääsääntöisesti pitkäjänteisemmät hoitomuodot

Päihde- ongelmat

Päihteiden ja lääkkeiden sekä toiminnallisten riippuvuuksien aiheuttamat elimelliset oireyhtymät ja käyttäytymisen häiriöt

Riippuvuus- ongelmat

Päihteiden ja lääkkeiden sekä toiminnallisten riippuvuuksien aiheuttamat elimelliset oireyhtymät ja käyttäytymisen häiriöt

Riippuvuus- ongelmat

Päihteiden ja lääkkeiden sekä
toiminnallisten riippuvuuksien
aiheuttamat elimelliset
oireyhtymät ja käyttäytymisen
häiriöt

Sarjakuva-Finlandia 2024

Eri päihteet ja riippuvuudet

- Alkoholi (F10)
- Opioidit (F11)
- Kannabis(F11)
- Rauhoittavat lääkkeet(F11)
- Kokaiini(F11)
- Piristeet (F14)
- Hallosinogeenit (F16)
- Tupakka (F17)
- Liuottimet (F18)
- Rahapelaaminen (F63.0)
- ...

Riippuvuusongelmien luokittelu

1. Päihtymystila
2. Riippuvuus
3. Komplikaatiot
  - Vierotusoireet
  - Delirium
  - Psykoosi
  - Psykkinen jälkioire
  - Dementia

Riippuvuusongelmien hoito

- Sos.palvelut: asuminen, selviämisasema
- Katkaisuhuolto – avo, laitos
- Kuntoutus – avo, laitos
- Lääkehoito:
  - Katkaisulääkitys (alkoholi)
    - bentsodiatsepiinit
  - Korvaushoito (opioidit, tupakka)
    - Buprenorfiini, naloksoni, Buvidal-injektio, nikotiinivalmisteet
  - Estolääkitys (alkoholi)
    - Antabus

Riippuvuusongelmien palvelujärjestelmän ajankohtaiset haasteet

- Ehkäisevä hoito: Mini-int.ym.
- Korvaushoidon kehittäminen
  - Valtavat erot eri puolilla maata
- Haasteena mielenterveys- ja päihdepalveluiden synkronointi ja yhteistyö
- Päihdepalveluiden riittämätön resursointi
- Kolmas sektori merkittävä ensilinjan toimija

Riippuvuusongelmien käsittelyn fokus lyhytterapiassa(1)

- Tunnistaako asiakas ongelmansa?
- Pystyykö osallistumaan tapaamisiin?
- Mitä rajoituksia/otollisuuksia?
  - Jälkimasennus, dementia?
- Kysymykset avoimesti esille
- Pallotteluriski – kumpi hoidetaan ensin vai yhtä aikaa: päihde vs. muut ongelmat?

Riippuvuusongelmien käsittelyn fokus lyhytterapiassa(2)

- Mini-intervention soveltaminen
  - Suurkulutus
  - Edukatiivinen ote
- Motivoiva keskustelu
  - Vältä edukatiivisuutta
  - Kuinka saada potilas pohtimaan riippuvuutensa olemusta?
- Interventiomahdollisuuksien etsintä sote-keskuksessa

Psykoosit

Psykoosit

- Todellisuudentajun häiriö
- Kolme tyyppioiretta
  - Hallusinaatiot (harha-aistimukset) ja/tai
  - Deluusiot (harha-ajatukset) ja/tai
  - Hajanaisuus
- Vaikeusaste vaihtelee paljon
- Samin ääniharhat

Psykoosien etiologia

- Biologinen haavoittuvuus
- Lapsuuden traumaattiset kokemukset ja kommunikation ristiriitaisuus
- Ajankohtaiset stressitekijät
- Haavoittuvuus-stressimalli

Psykoosit

- Skitsofrenia
  - Eriskummallinen ajattelu
- Harhaluuloisuushäiriö
  - Vahvemmin realiteeteissa
  - Vääristynyt tulkinta
- Skitsotyyppinen häiriö
  - Maagista ajattelua, lievempi
- Psykoottinen masennus
- Psykoottinen 2-suunt (mania)
- Muu vakava-asteinen taudinkuva

Psykoosit- esiintyvyys

- Elinikäinen esiintyvyys
- Skitsofrenia 1%
- Muut psykoosit 2-3%
- Suomi:
  - isot alueelliset erot
  - Vähän kaksisuuntaista psykoottista häiriötä

Psykoosien hoito⁽¹⁾

- Tarpeenmukaisen hoidon malli
  - Lääkehoito, yksilöterapeuttinen hoito ja perheterapeuttinen hoito
- Lääkehoito: Usein välttämätön
  - Psykoosilääkkeet:
    - olantsapiini (Zyprexa ym.)
    - risperidoni (Risperdal ym.)
    - ketiapiini (Ketipinor ym.)
    - klotsapiini (Leponex ym.)
    - injektio­lääkkeet (olantsapiini, paliperidoni ym.)

Psykoosien hoito (2)

- Akuuttivaihe:
  - Intensiivinen avohoito usein riittävä
  - Osastohoito tarvittaessa
- Jatkohoito
  - Valtaosa avohoitoon
  - Tarvittaessa osastohoito
    - Kun avohoito ei tehoa, motivaatio-ongelmat, aggressio-ongelmat
- Ennuste: skitsofrenia: 1/3–1/3–1/3
  - Osalla asumispalvelut ja eläke
  - Osa palaa työelämään

Psykoosien psykososiaaliset hoidot

- Perheterapeuttinen hoito
  - Potilaan lähiverkosto mukana
- Yksilöpsykoterapeuttinen hoito
  - Psykoedukaatio, kohtaaminen
- Ryhmäterapeuttinen hoito
  - CRT-ryhmät
  - Supporttiivinen hoito: kohti ryhmähoitoa, päiväkeskukset

Psykoosi ja lyhytterapia

- Psykoosipotilallakin voi olla akuutti kriisi → lyhytinterventio
- Akuutin psykoosin jälk. masennus
- Perheenjäsenen skitsofrenia
  - Kanssakäymisen haasteet
  - Arjen hallinta, talous
- Perheenjäsenen harhaluuloisuus:
  - Ikääntyvä puoliso
  - Mustasukkaisuus, epäluuloisuus
  - Sairastavalla usein ei diagnoosia

Mielialahäiriöt ja Ahdistushäiriöt

Mielialahäiriöt:
masennus ja
2-suuntainen
mielialahäiriö

Sisältö

- Yleistä
- Masennus
- 2-suunt mielialahäiriö
- Masennuksen tausta
- Mielialahäiriöiden luokittelu
- Hoito

Mielialahäiriöiden käsitteitä

1. Mielialahäiriöt: mielialan muutos ↑↓
2. Masennustila: masennus väh. 2vk
  - = Depressio
3. Pitkäaikainen masentuneisuus (dystymia): väh. 2v. ajan lievempi mas.
4. Masentuneisuus: Lievä oire, ei dg!
5. 2-suunt. mielialahäiriö: masennus + mania
6. Kaamosmasennus (SAD)
7. Toistuva masennus: uusiutuu

Masennustilan oireet

- Masent mieliala, vähent mielihyvä ja/tai vähent voimavarat
- Lisäksi jotkin näistä:
  - Painon lasku tai nousu
  - Ruokahalun muutokset
  - Unettomuus/lisäänt. uni
  - Väsymys tai voimattomuus
  - Liikk./mielen hidastum. tai kiihtym.
  - Arvottomuuden tunteet
  - Syyllisyyden tunteet
  - Keskittymisvaikeudet
  - Kuoleman ajatukset
- Vähint 2vk päivittäin
- Lievä(4-5), keskivaikea(6-7), vaikea(8-), psykoottinen(+harmi)

2-suuntainen mielialahäiriö

- Kaksi muotoa: tyyppi I ja II
- Oireet äkillisesti 2vk – 5kk
- Uusiutuu herkästi
- Erittäin toimelias
- Ärtäisä
- Vauhdikas ja rauhaton
- Puhelias ja energinen
- Unen tarve vähäinen
- Aistiharhat ja harhaluulot

Depression esiintyvyys ja ennuste

- Esiintyvyys: 15-20% väestöstä (Suomi)
- Ennuste: 50% uusiutuu
- Kohonnut itsemurhariski
  - Jopa 15-20%
- Kaamosmasennus 1-2% väestöstä

Depression hoito

- Psykososiaaliset hoidot
- Biologiset hoidot
  - Lääkkeet: SSRI ym.
    - Essitalopraami, sertraliini ym.
    - Duloksetiini, mirtatsapiini ym.
  - Neuromodulaatio
    - ECT, TMS
  - Kaamosmasennus:
    - valohoito
- Yhdistelmähoito tehokkain
  - Psykoterapia ja lääkehoito

Masennuksen etiologia

- Geneettinen alttius
  - Synnynnäinen konstituutio
- Lapsuuden turvattomat kiintymyssuhteet ja/tai traumat
- Akuutit menetykset
- Somaattiset tekijät
  - Kilpirauhasen vajaatoiminta
  - Lääkehoidot: kortisonihoito ym.

Masennuksen oheissairastavuus

- Ahdistuneisuushäiriö
- Epävakaa persoonallisuus
- Päihdeongelmat

Kaksisuuntaisen mielialahäiriön hoito

- Psykososiaaliset hoidot
- Lääkehoito
  - Mielialan tasaajat:
Litium, valproaatti ym.

Depressio ja lyhytterapia

- Lyhytterapia keskeinen hoitomuoto perustasolla diagnosoidussa depressiossa
- Portaittainen hoidon eteneminen myös haastavammissa sairauden muodoissa?

Ahdistus- häiriöt

Sisältö

- Ahdistuksen ja pelon olemuksesta
- Ahdistushäiriöt
- Ahdistuksen oirekuvat
- Ahdistuksen vakavuuden arvioinnista

Ahdistus - etymologiaa

- angst(saksa) – pelko
- Anxiety(engl) – pelko, huoli
- Angustia (esp) – tuska, kipu
- Ahdistus (suomi) – tukaluus, tukehtumisen tunne
- Kovalamak (turkki): Jahdattu, takaa-ajettu
- 苦痛 (japani): Tuska, piina

Ahdistus - hengen ja ruumiin

- Kielen tuomat painotukset:
- Korostuuko Suomessa ahdistuksen somaattinen ilmiasu?
- Hämärtyykö yhteys pelkoon?

Ahdistus ja pelko

- Pelko on kohdentunutta ahdistusta
- Ahdistus on kohdentumatonta pelkoa

Ahdistus on psykiatriassa kuin kuume somatiikassa

- Ahdistus on epäspesifi oire
- Ahdistuksen dynamiikka on yksilöllistä

Ahdistus ja masennus

- Ahdistus
  - (ennakoivaa) pelkoa jonkin tärkeän menettämisen uhasta
- Masennus
  - Surua jonkin tärkeän menetyksestä
- Esiintyvät usein yhdessä

Ahdistus ihmisen voimavarana?

- Ahdistus on usein tragedia, mutta...
- Miksi kyky ahdistua?
- Mitä hyötyjä se tuottaa?
- Mitä vaille voi jäädä ilman ahdistusta?

Ahdistus voimavarana

- Kyky pelkoon on elintärkeää
- Valmius: Fight or flight
- Ahdistus on pelon johdos

Milloin ahdistus on liiallista?

- Se on vakavaa tai pitkittynyttä
- Se ei ole seurausta ulkoisesta stressistä
- Se heikentää työkykyä ja sosiaalista selviämistä

Ahdistus – fyysiset oireet

- Motoriset
  - Hyperventilaatio
  - Lihasjännitys
- Autonomiset
  - Sydämentykytys
  - Käsien hikoilu
  - Mahaoireet

Ahdistus – psyykkiset oireet

- Huolestuneisuus
- Murehtiminen
- Ennakoiva ahdistus
- Levottomuus
- Jännittyneisyys
- Väsymys
- Keskittymisvaikeudet
- Ärttyneisyys
- Säpsähtely
- Estyneisyys

Ahdistuneisuus – muut ilmiöt

- Unettomuus
- Päihdeongelmat
- Somatisointi
- Stressisairaudet

Ahdistus sote-palveluissa

- Ahdistus on yksi yleisimmistä syistä lääkärissä käyntiin (Stossel 2013)
- Noin joka viides yleislääkärin potilas kärsii ahdistuksesta (Fernandez et al 2012)
- Jopa yli kolmannes päivystyspotilaista kärsii ahdistuksesta (Milrod, 2003)

Ahdistuneisuuden epidemiologiaa

- Yleisin psykiatrinen sairausryhmä
  - 10-30% väestöstä
  - USA elinikäinen odote
29% (Kessler ym 2005)
- Tyypillisesti perusterveydenhuollon potilaita

Ahdistuneisuuden tausta

- Distaaliset tekijät
  - Synnynnäiset tekijät
  - Lapsuuden olosuhteet
  - Kulttuuritekijät
- Proksimaaliset eli olosuhdetekijät
  - psyykkiset
  - somaattiset

Genetiikka ja epigenetiikka

- Noradrenergisen järjestelmän yliaktivoituminen stressitilanteissa
- Locus Coeruleus: fysiologiset reaktiot psyykkisessä stressissä

Synnynnäisten tekijöiden merkityksestä

- HSP – Erityisherkkä ihminen
- Yhteys estyneisyyteen?
- Entä epigenetiikka?
  - Lapsuudenkokemukset
  - Traumatisoituminen

Olosuhdetekijät - latentin ahdistusalttiuden esiintulo

- Stressi
- Fyysiset sairaudet
  - Hypertyreoidismi
  - Hypoglykemia
- Nautintoaineet
  - Kofeiini
  - Stimulantit
  - Vierotusoireet
- Lääkkeet

Z-sukupolven ahdistusepidemia?

- Rankat uhkakuvat
  - Ilmastonmuutos, korona, sota
- Somen kaksoisvaikutus
  - Sisällöt vangitsevat: tehokas!
    - Toisten menestys
    - Uhkaavat ilmiöt
  - Sosiaalisten taitojen opettelu heikompaa
    - Katse puhelimeen, pakopaikka?
- Itseohjautuvuuden vaatimus
  - Koulu, kaveripiiri

Ahdistuneisuushäiriöt (ICD10)

- Agorafobia
- Sosiaalinen fobia
- Paniikkihäiriö
- Spesifit fobiat
- Pakko-oireinen häiriö
- Yleistynyt ahdistuneisuus

Luokittelun merkityksestä?

- Luokittelulla ei usein ole ratkaisevaa merkitystä hoidon kannalta
- Oleellista on anamneesi
  - Yksilöllisen oireen, tarinan ja taustan ymmärtäminen
  - Vaikeusasteen arviointi

Ahdistusmittareiden käyttö

- Haastattelumenetelmät
  - SCID: Structured Clinical Interview for DSM-IV
  - ADIS-IV: Anxiety Disorder Interview Schedule for DSM-IV
  - HAM-A: Hamilton Rating Scale for Anxiety
- Itsearviointimenetelmät
  - BAI: Beck Anxiety Inventory
  - STAI: State-Trait Anxiety Inventory
  - ADDQ: Anxiety Disorder Diagnostic Questionnaire
  - GAD-7: Generalized Anxiety Disorder Assessment

Ahdistuneisuuden vaikeusaste

- Yleistynyt ahdistuneisuus (GAD) on vaikean muodon perustyyppi
- Kolme ydinulottuvuutta
  - Oireiden vahvuus
  - Oireiden kesto
  - Vaikutus arjessa selviämiseen
- Arvion tukena esimerkiksi GAD-7 -kysely

Itsearviointi - GAD-7 (Spitzer ym 2006)

1. Olen kokenut oloni hermostuneeksi tai erittäin kireäksi
2. En ole hallinnut huolestumistani
3. Olen liioitellut huoliani
4. Minun on ollut vaikea rentoutua
5. Levottomuuden takia minun on ollut vaikea pysyä aloillani
6. Olen ärtynyt herkästi
7. Olen pelännyt jotain kamalaa tapahtuvan

GAD-7:n tulkinta

- Esiintyvyys 2 viikon aikana:
  - Ei lainkaan = 0
  - Joinain päivinä = 1
  - Yli puolessa päivistä = 2
  - Lähes joka päivä = 3
- Kokonaispisteet
  - ≥ 10 pistettä = suositeltu seulontaraja

Ahdistuksen hoito

- Psykososiaaliset hoidot
- Lääkehoito
  - SSRI- ja SNRI-
masennuslääkkeet:
essitalopraami, sertraliini ym.
  - Psykoosilääkkeet: ketiapiini
  - Bentsodiatsepiinit vain
lyhytaikaisesti
  - Beta-salpaajat: propranololi

Spesifit ohjeet

- Akuutit stressitekijät
  - Strategiat
- Fyysiset tekijät
  - Nautintoaineet
  - Elämäntavat
- Hallittu altistaminen
- Itsehoito-oppaat

Ahdistuspotilas lyhytterapiassa

- Kolmoistehtävä:
  - Kohtaaminen ja kuuntelu
  - Asiantuntijan jäsentelyapu
  - Harjoitusten suunnittelu

Ohjelma 13.3.2025

- Klo 16.30-17.40
  - Traumat, syömishäiriöt
- Klo 17.40-17.55
  - Tauko
- Klo 17.55-19.00
  - Persoonallisuushäiriöt, kehityshäiriöt
  - Yhteenveto

Aikuisten yleisimmät mielenterveyden häiriöt osa III

(Psykososiaalisten hoitojen
näkökulmasta)

Hannu Säävälä
psykiatrian erikoislääkäri

Lyhytterapeuttista osaamista
sosiaali- ja terveystieteiden
ammattilaisille 13.3.2025

HSäävälä 240325

Ohjelma

- 19.2.2025 klo 16.30-19.00
  - Johdanto: Mielen terveyden häiriöiden luonteesta ja luokittelusta
- 27.2.2025 klo 16.30-19.00
  - Aivoelimelliset häiriöt, päihde- ja riippuvuusongelmat, psykoosit, mieliala- ja ahdistushäiriöt
- 13.3.2025 klo 16.30-19.00
  - Traumat, syömishäiriöt, persoonallisuushäiriöt, kehityshäiriöt

Ohjelma

- 19.2.2025 klo 16.30-19.00
  - Johdanto: Mielen terveyden häiriöiden luonteesta ja luokittelusta
- 27.2.2025 klo 16.30-19.00
  - Aivoelimelliset häiriöt, päihde- ja riippuvuusongelmat, psykoosit, mieliala- ja ahdistushäiriöt
- 13.3.2025 klo 16.30-19.00
  - Traumamat, syömishäiriöt, persoonallisuushäiriöt, kehityshäiriöt

Ohjelma 13.3.2025

- Klo 16.30-17.40
  - Traumat, syömishäiriöt
- Klo 17.40-17.55
  - Tauko
- Klo 17.55-19.00
  - Persoonallisuushäiriöt, kehityshäiriöt
  - Yhteenveto

Trauma- peräiset häiriöt

Psyykkiset kriisit, sopeutumishäiriöt ja stressireaktiot

Traumaperäiset häiriöt^(F43-44)

(“Reaktiot vaikeaan stressiin ja sopeutumishäiriöt”)

- Psyykkinen kriisi
- Sopeutumishäiriöt
- Akuutti stressireaktio
- Traumaperäinen stressihäiriö (PTSD)
- Dissosiaatiohäiriöt

Psyykkinen kriisi

- Odottamaton tilanne, sopeutumiskeinot eivät riitä
  1. Sokkivaihe
  2. Reaktiovaihe
  3. Käsittelyvaihe
  4. Uudelleen suuntautumisen vaihe

Sopeutumishäiriöt

- Merkittävä elämänmuutos tai muu rasisustekijä
- Ahdistus-, masennus- tai käytösoire
- Diagnoosi usein poissulkemalla
- Soten perustasolla hyvin yleinen potilasryhmä

Akuutti stressireaktio

- Merkittävä fyysinen tai henkinen rasitus
- Em. oireiden lisäksi sekavuus
- Nopea alku, lyhyt kesto: 1h-2pv (-4vk)
- Hyvä ennuste
- Diff-dg: sopeutumishäiriö, PTSD, psykoosireaktio

PTSD – Traumaperäinen stressihäiriö

- Poikkeuksellisen uhkaava tai järkyttävä tapahtuma
- Akuutti stressireaktio → PTSD

PTSDn aiheuttamat oireet

- Läpätunkevat mielikuvat
- Välttämiskäyttäytyminen
- Varuillaan olo
- Muut oireet

PTSDn esiintyvyys, ennuste ja hoito

- Esiintyvyys: 5% väestöstä
- Ennuste: toipuu
  - ½v:ssa n.30 %
  - 2v:ssa n. 50%
  - 10v:ssa n.70%
- Hoito:
  - Psykoterapia,ahd:n lääkehoito (SSRI)

Dissosiaatiohäiriön muodot

1. Dissosiattiivinen muistinmenetys
2. Dissosiattiivinen identiteettihäiriö
3. Depersonalisaatiohäiriö

Dissosiativinen muistinmenetys

- Psyykkisesti
sietämätön
tilanne katoaa
muistista
- Dissosiativinen
siirtyminen
toiseen paikkaan:
fuuga
(pakkovaellus)

Dissosiattiivinen identiteettihäiriö

- Kaksi erillistä persoonallisuuden aluetta tai tilaa, jotka vaihtelevat yleensä äkillisesti
- Taustalla lapsuuden seksuaalinen riisto tms.
- Yhdyspinta BPD:hen

Depersonalisaatiohäiriö

- Henkilö kokee itsensä
  - epätodelliseksi,
  - konemaiseksi,
  - vieraantuneeksi itsestään
  - Kuin katselisi itseään elokuvasta

Dissosiaatiohäiriöiden esiintyvyys, ennuste ja hoito

- Esiintyvyys: 3%
väestöstä
- Ennuste: ??
- Hoito: Lähinnä
psykoterapia,
myös lääkitys jos
esim. masennusta

Traumaperäiset ongelmat ja lyhytterapia

- Perustasolla hyvin yleisiä oireita
- Lyhytterapiat sopivat monille hyvin
- Kriisityön periaatteet:
  - Kuuntele, rauha, tapahtumien läpikäynti, seuranta

Syömishäiriöt

Syömishäiriöt(F50)

Laihuushäiriö

(anorexia nervosa)

Ahmimishäiriö

(bulimia nervosa)

Ahmintahäiriö

(binge eating d., BED)

Laihuushäiriö

- Syömisen välttely
- Runsas liikunta
- Myös oksentelua
- Lääkkeet: Ulostus, nesteenpoisto, laihdutus ym.
- Mielikuva kehosta on vääristynyt - lihava

Ahmimishäiriö

- Ylensyömisjaksoja
- Pakonomaisesti suuria määriä ruokaa
- Lihomisen pelko
- Oksentelu, lääkkeet, paasto
- Itsearvostus ulkonäöstä
- Voi olla normaalipainoinen

Ahmintahäiriö (BED)

- Toistuvat ahmintakohtaukset
- Potilas lihoo
- Ahmintakohtaukset aiheuttavat potilaalle voimakasta psyykkistä kärsimystä

Laihuushäiriön ennuste

- Pitkäaikainen (keskim. 6 vuotta), aaltoileva
- 50–70 % toipuu täysin
- 20–30 % oireilu jatkuu
- 10–20 % sairaus kroonistuu
- Korkea kuolleisuus: 6krt

Ahmimishäiriön ennuste

- Kulku jaksoittainen
- 45–55 % toipuu
- 30 % jatkuu jaksoittaisena
- 20 % sairaus jatkuu
- Kuolemanriski 3-kertainen.

Ahmintahäiriön (BED) ennuste

- Kulku pitkäaikainen, aaltoileva.
- Kuolemanriski 2-krt.

Syömishäiriöiden hoito

- Hyvin heterogeeninen sairausryhmä
- Neuvonta ja ohjaus lievissä
- Itsehoito
- Intensiivinen avohoito
- Tahdosta riippumaton osastohoito
- Painon seuranta
- Letkuruokinta tarvittaessa
- Hampaiden ja luuston suojele

Syömishäiriöt ja lyhytterapia

- Lyhytterapiat sopivat hyvin syömishäiriöiden hoitoon
- Samalla diagnoosi tarkentuu

Ohjelma 13.3.2025

- Klo 16.30-17.40
  - Traumat, syömishäiriöt
- Klo 17.40-17.55
  - Tauko
- Klo 17.55-19.00
  - Persoonallisuushäiriöt, kehityshäiriöt
  - Yhteenvedo

Persoonallisuus-
häiriöt ja
sukupuoli-
identiteetin
häiriöt

Persoonallisuushäiriöt ym.

- Persoonallisuushäiriöt
- Sukupuoli-identiteetin häiriöt
- Sukupuoliset kohdehäiriöt
- Sukupuolisen kehityksen ja suuntautumisen häiriöt

Persoonallisuushäiriöt ja persoonallisuuden muutokset

- Persoonallisuushäiriöt
- Sukupuoli-identiteetin häiriöt
- Sukupuoliset kohdehäiriöt
- Sukupuolisen kehityksen ja suuntautumisen häiriöt

Persoonallisuushäiriöt (F60-69)

Jokin persoonallisuuden piirre on korostunut niin, että siitä on merkittävää haittaa itselle tai muille

Persoonallisuushäiriöt - yleiskriteerit

1. Pysyvä poikkeava käytös- ja kokemustapa
2. Joustamaton, hallitsee sosiaalisia suhteita
3. Johtaa kärsimykseen (itselle tai toisille)
4. Pitkäaikainen nuoruudesta saakka
5. Ei psyyken muun ongelman seurausta
6. Ei johdu elimellisestä tai kemiallisesta vaikutuksesta

Persoonallisuushäiriöiden luokittelu

- Eksentriset (ryhmä A)
- Käytösoireiset (ryhmä B)
- Hauraat (Ryhmä C)
- Muut persoonallisuushäiriöt

Persoonallisuusongelmien hoitokäytännöt

- Psykososiaaliset hoidot
  - Epävakaa persoonallisuus:
DKT- ja MBT-hoitomallit
  - Estynyt, vaativa ja
riippuvainen persoonallisuus
    - Psykoterapia
- Lääkehoito
  - Estyneisyyteen, vaativuuteen
ja riippuvuuteen liittyvä
ahdistus: SSRI
  - Paranoidisuus ja
psykoosiipiirteisyys:
antipsykootit

Persoonallisuusongelmat ja lyhytterapia

- Yleensä persoonallisuusongelmien hoito toteutetaan pitkissä psykoterapioissa
- Esimerkiksi elämän kriisitilanteissa lyhytterapia voi olla perusteltu

Sukupuoli-identiteetin häiriöt (F64)

- Transseksuaalisuus
(transsukupuolisuus)(F64.0)
- (Kaksoisroolinen
vastakkaiseksi sukupuoleksi
pukeutumisen halu
(Transvestismi))(F64.1)
- Lapsuuden sukupuoli-
identiteetin häiriö (F64.2)
- Muu määritetty...(F64.8)
- Määrittämätön... (F64.9)

Sukupuoli-identiteetin häiriöt (F64)

- Transseksuaalisuus
(transsukupuolisuus)(F64.0)
- (Kaksoisroolinen
vastakkaiseksi sukupuoleksi
pukeutumisen halu
(Transvestismi))(F64.1)
- Lapsuuden sukupuoli-
identiteetin häiriö (F64.2)
- Muu määritetty...(F64.8)
- Määrittämätön... (F64.9)

Transsukupuolisuus

- Käsitteistä
- Trans*-ilmiön ulottuvuuksia
- Tilastotietoja
- Miksi Trans* yleistyy?

Käsitteitä

- Trans* ja Cis*
- Sukupuoliristiriita (incongruence)
- Sukupuoliahdistus (dysphoria)
- Muunsukupuolinen (nonconforming)

Sukupuolidysforia - Dimensionaalinen näkökulma

Sukupuolidysforia – Dimensionaalinen näkökulma

- Sukupuolisuus ja seksuaalisuus koostuu useista tekijöistä:
  1. Identiteetti
  2. Sukupuolen ilmaisu
  3. Fyysinen sukupuoli
  4. Objektinvalinta

Trans*-ilmiön kaksi
erilaista muotoa

Binaarijakoon nojaavat

- Biologinen näkökulma
- Vahva usko sukupuolen kahtiajakoon
- joko mies tai nainen
- Olet joko cis tai trans
- Pelko järjestyksen menetyksestä

Binaarijaon murtajat

- Psykososiaalinen näkökulma
- Vahva usko sukupuolen liukuvuuteen
- Olet vähän sitä ja vähän tätä
- Halu vapautua ruumiin rajoista

Tilastoja Trans*- ilmiöistä?

USA: Sukupuoliristiriita (GLAAD 2017)

- Milleniaaleista (18-34 v.):
- 88% Cis*
- 2% Transsukupuolisia
- 12% muuta
  - Sukupuolettomia 3%
  - Genderfluid 3%
  - Epävarma 2%
  - Kaksisukupuolisia 1% ja
  - Genderqueer 1%

Miksi trans* yleisty?

- Palveluita ja tietoa helpommin saatavilla
- Vertaistuki
- Sallivammat asenteet
- Onko yhteiskunnassa jotain, joka ohjaa tähän suuntaan?
- Kaapista tulo? Todellinen yleistyminen? Kanavoituuko tähän jotain muuta?
- Miksi murrosikäiset tytöt?

Trans ja kirurginen sukupuolenkorjaus (Van de Grift et al 2018)

- 136 leikkaushoidossa ollutta, 6v. seuranta
- Tyytyväisiä 94-100%, leikkaustyyppistä riippuen
- Tyytymättömiä tai katuvia 6%

Trans* ja lyhytterapia

- Yleensä trans-prosessiin liittyen pitemmät psykoterapiat
- Kriisitilanteiden hoito lyhytterapialla

Kehitykselliset häiriöt

Kehitykselliset häiriöt

- Kehitysvammat
- Psyykkisen kehityksen häiriöt
  - Autismin kirjon häiriöt
  - Kapea-alaiset oppimishäiriöt
  - Laaja-alaiset oppimishäiriöt
  - Tourette ja muut tic-oireet
  - Aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriöt – ADHD/ADD
  - Muut syndroomat

Kehitykselliset häiriöt

- Kehitysvammat
- Psyykkisen kehityksen häiriöt
  - Autismin kirjon häiriöt
  - Kapea-alaiset oppimishäiriöt
  - Laaja-alaiset oppimishäiriöt
  - Tourette ja muut tic-oireet
  - Aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriöt – ADHD/ADD
  - Muut syndroomat

Tarkkaavuus- häiriöt

Sisältö

- Käsitteitä
- Tarkkaavaisuushäiriön oireet
- Esiintyvyys
- Etiologia
- Erotusdiagnostiikka
- Monisairastavuus
- Psykodynamiikasta

Käsitteitä

- ADHD – Attention Deficit Hyperactive Disorder – Aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriö
  - Hyperkineettiset häiriöt
- ADD – Attention Deficit Disorder – Tarkkaavuushäiriö ilman ylivilkkautta
- ADT (Attention Deficit Trait)

Käsitteitä

- ADHD – Attention Deficit Hyperactive Disorder – Aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriö

  - Hyperkineettiset häiriöt

- ADD – Attention Deficit Disorder – Tarkkaavuushäiriö ilman ylivilkkautta

- ADT (Attention Deficit Trait)

Tarkkaavuushäiriön dg-kriteerit_(DSM5)

- Keskittymiskyvyttömyys
  - Häiriintymisherkkyys
  - Organisoitukyky huono
- Hyperaktiivisuus
  - Fyysinen yliaktiivisuus tilanteisiin sopimattomasti
- Impulsiivisuus
  - Malttamattomuus
- Merkittävä haitta
- Useat ympäristöt
- Viimeistään 12v:na
- Ei muuta selitystä

Aikuisten ADHDn esiintyvyys

- Aikuisilla n. 3%(?) väestöstä
  - lapsilla ja nuorilla 4–7 %(?)
- Miehillä yleisempää (1-2x)
- Oirekuva jatkuu lapsuudesta aikuisuuteen osalla
- Loppuvuodesta syntyneillä lapsilla enemmän

Erotusdiagnostiikkaa

- Epävaka persoonallisuus
- Narsistinen persoonallisuus
- Kaksisuuntainen mielialahäiriö
(hypomania tai mania)
- Ahdistuneisuushäiriö
- PTSD
- Päihdeongelmat
- Psykoosi
- Dissosiaatiohäiriö
- ASD

Monihäiriöisyys

- ASD
- Masennus
- Ahdistuneisuushäiriö
- Päihdehäiriö
- Käytöshäiriö
- Oppimishäiriö

Etiologia⁽¹⁾

- ADHDssa biologisten, psykologisten ja kulttuuristen tekijöiden yhteisvaikutus on merkittävä
- Periytyvyys kohtuullisen suurta
- Psykososiaaliset kasvutekijät ja stressitekijät katsotaan nykyään merkittävämmiksi kuin vielä 10 vuotta sitten

Etiologia⁽²⁾

- Taustalla myös psykososiaaliset tekijät ja kulttuuriset tekijät
- Oliko virhe valita etiologiapohjainen näkökulma?
- Olemmeko siksi unohtaneet psykososiaaliset hoidot ja olosuhdetekijät?

Lääkitys ADHDn hoidossa

ADHDn lääkehoidon periaatteet

- Oireenmukainen lääkitys: ei paranna
  - vähentää oireita, parantaa elämänlaatua
- lääkkeiden teho on osoitettu
- Suurin osa lääkkeitä kokeilevista saa niistä merkittävän hyödyn
- Lääkeryhmät:
  - Stimulantit: amfetamiinijohdokset
metyylifenidaatti, lisdeksamfetamiini ym.
    - Riippuvuus, väärinkäyttöriski
  - Muut: atomoksetiini
    - Ei addiktioriskiä

Lääkehoito – ylilyönnejä?

- Raisa Omaheimon kolumni: ”Nykyään on vaikea järjestää ystäville mitään, koska perumisen kynnyks on madaltunut” (Yle verkkouutiset 5.3.2025 klo 6.45)
- Keskustelussa nimimerkki TM2024TM:
- ”Luin vasta, että kyvyttömyys antaa anteeksi on yksi ADHD oire. Olisi kiva lukea, onko joku parantunut anteeksiantamattomuudesta, kaunaisuudesta ja katkeruudesta ADHD lääkityksen myötä.”

Tarkkaavuus-
häiriöiden
psykososiaaliset
hoidot

Sisältö

- Palvelujärjestelmä
- Hoidon tavoitteet
- Kohtaamisesta
- Hoidollisia näkökulmia
ADHDhen

ADHDn palvelujärjestelmä(1)

- Diagnostiikka erityistasolta kohti perustasoa
- ADTn seulominen perustasolla
- Vain komplisoituneet tapaukset erityistasolle

ADHDn palvelujärjestelmä(2)

- Oirekuvan hillintä ensin
“keskittymis/
virikehygienialla”
- Lääkekokeilu
- Neuropsykiatrinen
valmennus
- Neuropsykologinen
kuntoutus
- Psykoterapia

ADHD ja lyhytterapiat

- Neuropsykologinen kuntoutus
- Pitkä psykoterapia
- Voisiko ajatella, että psykoedukatiivinen ote valtaisi alaa perustasolla?
→ Lyhytterapeuttinen psykoedukaatio ja tarkkaavuushygienian opettelu?

Autismikirjo

HSäävälä 240325

Sisältö

- Käsitteitä
- Oirekuva
- Esiintyvyys
- Etiologia
- Erotusdiagnostiikka

Käsitteitä

- Autismikirjon häiriö(DSM5)
  - Autism Spectrum Disorder(ASD)
- Laaja-alainen kehityshäiriö (ICD10)
- Autistlike traits (ALT)
- Vanhoja käsitteitä
  - LFA (Low Functioning Autism)
  - HFA (High Functioning Autism)
  - Aspergerin syndrooma (AS)
    - ~ sama kuin HFA
  - Rettin syndrooma
  - Kannerin syndrooma

ASD - määritelmä

- Keskushermoston kehityshäiriö, jolle on ominaista
  - sosiaalisen kanssakäymisen erityispiirteet
  - rajoittuneet ja toistavat käytösmallit ja kiinnostuksen kohteet

ASD – keskeiset piirteet

- Vaikeus ymmärtää toisten tunteita ja ajatuksia
- Ahdistus sosiaalisissa tilanteissa
- Vaikeus ystävystyä ja halu olla yksin
- Töykeys tarkoittamatta sitä
- Vaikeus tunnistaa omia tunteita
- Vaikeus ymmärtää metaforia
- Rutiinien ylläpito ja niihin takertuminen

Autismikirjon diagnoosit

- F84.0 Lapsuusiän autismi
- F84.1 Epätyypillinen autismi
- F84.5 Aspergerin oireyhtymä
- F84.8 Muu lapsuusiän laaja-alainen kehityshäiriö
- F84.9 Määrittämätön lapsuusiän laaja-alainen kehityshäiriö

Esiintyvyys

- n.1% väestöstä
- Mies:nainen – 4:1
- Kehitysvammaisia 1/3
- Esiintyvyys kasvanut

Autismin etiologia

- Synnynnäinen konstituutio
  - Periytyvyys korkea
  - Yleistyminen: ALT-ihmisten liitot?
- Laaja joukko epäiltyjä fyysisiä ja somaattisia ympäristötekijöitä
- Varhaisten kiintymyssuhteiden ongelmat
- Rokotteilla ei vaikutusta autismin esiintymiseen

Voiko autismi-piirteistä olla hyötyä?

- Keskittymiskyky
- Voimakas motivaatio
- Teoreettinen lähestymistapa
- Erikoisvahvat poikkeavat aistit

Differentiaalidiagnostiikkaa

- Eristäytyvä persoonallisuus
- Vaativa persoonallisuus
- Psykoosi
- Pakko-oireinen häiriö
- Ahdistuneisuushäiriö
- Mutismi
- ADD

Monihäiriöisyys

psykkinen sairaus >50%

- ADHD
- Ahdistus
- Masennus
- Persoonallisuushäiriö
- Syömishäiriö
- Sukupuolidysforia
- Somaattiset sairaudet

Autismikirjon
psykososiaaliset
hoidot

Sisältö

- Autismin palvelujärjestelmä
- Terapeuttisia näkökulmia autismiin
- yhteenveto

Autismin palvelujärjestelmä

- Moniammatillinen diagnostiikka
- Räätelöity kuntoutussuunnitelma
- Neuropsykiatrinen valmennus (Kela)
  - Ja muu psykoedukaatio
- Toimintaterapia
- Neuropsykologinen kuntoutus (Kela)
- Psykoterapia
  - Kelan Vaativa lääkinnällinen kuntoutus
  - Kelan kuntoutuspsykoterapia

Tuleeko vastaanotolleni neuroepätyypillisiä asiakkaita/potilaita?

- Neuropsykiatrisia potilaita on lisääntyvästi psykososiaalisten palveluiden piirissä, minkä takia päädymme hoitamaan heitä entistä todennäköisemmin

Autismin kirjon potilas ja lyhytterapia

- Lievemmat oirekuvat
- Kriisitilanteiden hoito

Ohjelma 20.3.2025

- Klo 16.30-17.40
  - Mielensterveyshäiriöiden palvelujärjestelmä ja lyhytterapiat
- Klo 17.40-17.55
  - Tauko
- Klo 17.55-19.00
  - Palvelujärjestelmä, jatkoa

Luettava kirjallisuus

- Psykiatria: Lönnqvist ym.
- Psykoterapiat: Huttunen ym.
- Mielenterveystalo: verkkosivut
  - Omahoidot
  - Nettiterapiat
- Käypä hoito –suos.: verkkosivut
  - Masennus
  - Epävaka persoonallisuus
- Terapiat etulinjaan -hanke: verkkosivut

Mielenterveyden palvelujärjestelmä ja lyhytterapiat

Hannu Säävälä

LT, psykiatrian ja oikeuspsykiatrian
erikoislääkäri

Koulutuspsykoanalyttikko

Perheterapeutti

Lyhytterapeutista osaamista
sosiaali- ja terveysalan
ammattilaisille 20.3- 24.3.2025

Ohjelma – Palvelujärjestelmä ja lyhytterapiat

- 20.3.2025 klo 16.30-19.00
  - Mielenterveys- ja päihdehäiriöiden palvelujärjestelmä
- 24.3.2025 klo 16.30-19.00
  - Lyhytterapiat ja psykososiaaliset hoidot palvelujärjestelmässä, yhteenveto

Ohjelma – Palvelujärjestelmä ja lyhytterapiat

- 20.3.2025 klo 16.30-19.00
  - Mielenterveys- ja päihdehäiriöiden palvelujärjestelmä
- 24.3.2025 klo 16.30-19.00
  - Lyhytterapiat ja psykososiaaliset hoidot palvelujärjestelmässä, yhteenveto

Mielenterveys- ja päihdehäiriöiden palvelujärjestelmä

Hannu Säävälä

LT, psykiatrian erikoislääkäri

Lyhytterapeuttista osaamista
sosiaali- ja terveysalan
ammattilaisille 20.3.2025

Tavoite

- Kokonaiskuva mielenterveys- ja päihdeongelmien kirjosta
- Mielenterveys- ja päihdeongelmien palvelujärjestelmän kokonaisuuden hahmottaminen
- Lyhytterapioiden rooli palvelujärjestelmässä ja psykososiaalisten hoitojen yhtenä muotona

Taustaa palvelujärjestelmän esittelylle

Sote-uudistus

- ”Jättiselvitys julki: Sote-uudistus on monin paikoin onnistunut” (HeSa 11.3.2025)
- Asiat ovat paremmin kuin julkisuudessa puhutaan
- Ongelmia on:
  - monissa kunnissa olleet ”loistavat” palvelut ovat enää ”hyviä”
  - Muutosprosessi on uuvuttanut monia toimijoita
  - Vaaditut valtavat säästöt kurjistavat tilannetta
  - Osaoptimointi (taksit eri lompsasta(=Kela))

Palvelujärjestelmän jäsentelyä

Käsitteitä

- Palvelujärjestelmä
- Palveluketju (hoitopolku)
- Psykososiaaliset hoidot
- Omahoito
- Ohjattu omahoito
- Nettiterapia
- Digi-palvelut/digi-sote
- Lähivastaanotto

Palveluiden jäsentelyä

- Avo- ja laitospalvelut
- Sosiaali- ja terveyspalvelut
- Mielenterveys- ja päihdepalvelut
- Julkinen, kolmas ja yksityinen sektori
- Perustaso ja erityistaso
- Porrastettu palvelujärjestelmä

Avo- ja laitospalvelut

- Avopalvelut: Vastaanotto toiminta
- Laitospalvelut: sairaalahoito
- Hoidon intensiteetin aste
- Perinteisesti resursseja sijoitettu vahvasti laitospalveluihin
- Pyrkimys ollut kohti avopalveluita
- Perään dia kahdesta pyramidista

Sosiaali- ja terveystalvet

- Sosiaalitalvet: Sosiaalinen hyvinvointi
- Terveystalvet: sairauksien hoito
- Sosiaalitalveluissa merkittäviä terveyteen vaikuttavia talveluita
  - Päihde- ja riippuvuustalvet (Pohde)
  - Mt- ja päihdekuntoutujien asumistalvet ja päivätöiminta
  - Sosiaali- ja kriisipäivystys
  - Selviämistasemat
- Sote-talveluiden ylärakenne
  - Pohde: Pepsy – psykiatria ja sos. talvet

Mielenterveys- ja päihdepalvelut

- Päihde- ja riippuvuuspalvelut
  - Päihde- ja lääkeriippuvuudet
  - Toiminnalliset riippuvuudet (rahapelit ym.)
- Mielenterveyspalvelut
  - Mielenterveysongelmat
- Päihdepalvelut sote-rakenteessa
  - Yhdessä mt-palveluiden kanssa: esim. Laphan ”Mt- ja riippuvuuspalvelut” ja Kainuun ”Aikuisten mielenterveys- ja päihdepalvelut”
  - Erillään: Pohteen ”OYS psykiatria” ja ”Päihde- ja riippuvuuspalvelut”

Kolmas sektori palvelujärjestelmässä

- Merkittävä toimija
- Etulinjan matalan kynnyksen palvelut
- Spesifit erityispalvelut
- Hv-alueet pyrkivät yhteistyön kehittämiseen
- Miten meneillään olevat valtiontalouden säästötalkoot vaikuttavat?

III sektori – Kriisikeskus esimerkkinä

- Mieli kriisikeskus Oulu
- Matala kynnyks, nimettömyys, maksuton, muutamia käyntejä
- Erilaiset elämänkriisit – ero, kuolema etc.
- Ammattilaiset ja koulutetut vapaaehtoiset – 5 tt, useita kymmeniä vapaaehtoisia

Yksityissektori palvelujärjestelmässä

- Ammatinharjoittajat
  - Psykoterapiat
- Psykoterapiakeskukset
  - Psykoterapiat
- Työterveyshuolto
  - Lyhytterapiat
- Lääkärikeskukset
  - Lvo, psykosos. hoidot

Hoidon
porrastaminen
psykososiaalisissa
hoidoissa

Psykososiaaliset hoidot palvelujärjestelmässä

- Suomessa on hyvin toimiva psykoterapia-palvelu Kelan kautta erityistasolla
- Lyhyempien interventioiden tarjonnassa vakavaa niukkuutta perustasolla
- Tilanne korjaantumassa

Mitä on hoidon porrastus?

- Perustasolla kevyemmät hoidot, erityistasolla vaativammat
- Lievät vaivat hoidetaan matalammilla portailla, vaikeammat ylempillä
- Hoitopolku etenee kevyemmästä vaativampaan

Hoidon porrastaminen

- Porrastamalla toiminnot saadaan kokonaisuus paremmin toimivaksi – oikea hoito oikealle potilaalle, tehokkuus

Perustaso ja erityistaso

- Perusterveydenhuolto ja erikoissairaanhoido
- Perusterveydenhuolto
  - Yleisosaamiseen perustuva
    - terveyden edistäminen (neuvolat, kouluterveydenhuolto ym.) ja
    - sairauden hoito (hoitajan ja yleislääkärin vastaanotot ym.)
- Erikoissairaanhoido
  - Erityisosaamiseen perustuva erikoisala-kohtainen avo- ja sairaalapalvelu
    - kirurgia, psykiatria, lastentaudit ym.

Mt-palvelut: Perus- ja erityistaso

- Perusterveydenhuollon tehtävät
  - ajankohtainen kuormittuminen, jossa psyykkisiä oireita
  - elämäntilanteisiin liittyvät kriisit
  - lievät häiriöt
  - komplisoitumattomat häiriöt
  - vakaassa vaiheessa olevat häiriöt
- Erikoissairaanhoidon tehtävät
  - potilaan oireet ovat vaikeita tai tila ei korjaudu odotetusti
  - potilaalla on useita samanaikaisia arviointia ja hoitoa vaativia mielenterveyden häiriöitä
  - potilaan työ- tai toimintakyky on vakavasti heikentynyt
  - potilas on itsemurhavaarassa

Mt-palvelut: Perus- ja erityistaso

- Perusterveydenhuollon tehtävät
  - ajankohtainen kuormittuminen, jossa psyykkisiä oireita
  - elämäntilanteisiin liittyvät kriisit
  - lievät häiriöt
  - komplisoitumattomat häiriöt
  - vakaassa vaiheessa olevat häiriöt
- Erikoissairaanhoidon tehtävät
  - potilaan oireet ovat vaikeita tai tila ei korjaudu odotetusti
  - potilaalla on useita samanaikaisia arviointia ja hoitoa vaativia mielenterveyden häiriöitä
  - potilaan työ- tai toimintakyky on vakavasti heikentynyt
  - potilas on itsemurhavaarassa

Psykososiaalisten hoitojen porrastettu hoitomalli

- **Porras 0:** omahoito-ohjelmat
- **Porras 1:** Lyhytinterventiot
- **Porras 2:** Lyhytterapiat
- **Porras 3:** Lyhytpsykoterapiat
- **Porras 4:** Psykiatrinen erikoissairaanhoido ja kuntoutuspsykoterapiat

Psykososiaalisten hoitojen porrastettu hoitomalli

- **0-porras:** omahoito-ohjelmat
- **Porras 1:** IPC, Nettiterapia, ohjattu omahoito ym.
- **Porras 2:** kogn lyhytter, IPT ym.
- **Porras 3:** Lyhytpsykoterapia, DKT ym.
- **Porras 4:** Psyk esh, kuntoutuspsyko-
terapia

Mitkä ovat mallin haasteet tällä hetkellä?

- Porrastus vielä kokeiluvaiheessa
- Rakenteellisia eroja porrastuksessa eri alueilla ja eri yksiköissä (vrt IPC)
- Hoitopolkujen toimivuuden testaus
- Missä määrin edetään askel askeleelta, entä suoraan ohjaten?
- Perustason resursoinnissa haasteita
- Luodaanko uusia tarpeita kansalaisille?

Porrastetun mallin tavoitteet

- Joka tasolla hoidon tulee tuottaa osalla potilaista remissio
- Esim. ADHD – miten perustasolle interventioita?
  - Tarkkaavuushygienia?

Kehittämistyön ulottuvuuksia

Ammattiryhmien työnjako?

- Perustason hoitaja ja yleislääkäri
- Kuinka laajasti hoitajavetoinen perustaso?
  - Lääkäri konsulttina?
  - Omalääkäri ja/vai omahoitaja?
- Kuinka iso osa hoidosta digipalveluiden kautta?
  - 20% vai jopa 80%

Tietoon pohjautuva kehittäminen

- Potilasvirtojen ja väestön sairausprofiilin selvittäminen
- Esim. Osypin mt- ja päihdepotilaat
- Lopputulema: selviämisaseman toteuttaminen

Palvelujärjestelmän kehityshaasteet

- Onko menty jo liikaa osastohoidosta kohti avohoidon vahvistamista?
- Suunta erityistasolta kohti perustason vahvistamista?
- Suunta kohti mielenterveys- ja päihdepalveluiden integraatiota?
- Valtiontalouden säästöt?

Mikä on sopiva psykiatristen sairaalapaikkojen määrä? (THL 2023)

- Suomessa psyk sairaansijojen määrä on laskenut rajusti:
  - v. 1970-2021: 88% lasku
  - v. 2015-2021: 41,3% lasku
- Sairaansijoja:
  - Pohde 0,394 ss/1000 as
  - Lapha 0,426 ss/1000 as
  - Kainuu 0,648 ss/1000 as
  - Kv suositus: 0,5-0,6 ss/1000 as (APA 2022)

Diagnostiikan rooli perustasolla?

- Matalan kynnyksen palveluissa ei voida tehdä perusteellista diagnostiikkaa → oirepohjainen hoito
- Mikä on riittävä arvioinnin tarkkuus eri tasoilla?

Seulonta diagnostiikassa

- Seulonta vain apuväline – aina myös kliininen arviointi
- Esimerkkinä masennus
- PRIME-MD:
  - Viime kk: usein huoli - alakulo, masentuneisuus, toivottomuus?
  - usein huoli - mielenkiinnon puute, haluttomuus?
- Muut: PHQ-9, BDI, DEPS, EPDS, GDS-15/30

Seulonta ja diagnostiikan apuvälineet

- Terapianavigaattori
  - Potilas osallistuu arviointiin omalla aktiivisella panoksellaan
- Strukturoidut kyselyt
  - Esim. Scid I ja II, IPDE ym.
  - Ajankäytön säästö ja asioiden laajan selvittelyn turvaaminen

Ohjelma 24.3.2025

- Klo 16.30-17.40
  - Mielensterveyshäiriöiden palvelujärjestelmä ja lyhytterapiat
- Klo 17.40-17.55
  - Tauko
- Klo 17.55-19.00
  - Lyhytterapiat, jatkoa; yhteenveto

Luettava kirjallisuus

- Psykiatria: Lönnqvist ym.
- Psykoterapiat: Huttunen ym.
- Mielenterveystalo: verkkosivut
  - Omahoidot
  - Nettiterapiat
- Käypä hoito –suos.: verkkosivut
  - Masennus
  - Epävaka persoonallisuus
- Terapiat etulinjaan -hanke: verkkosivut

Mielenterveyden palvelujärjestelmä ja lyhytterapiat

Hannu Säävälä

LT, psykiatrian ja oikeuspsykiatrian
erikoislääkäri

Koulutuspsykoanalyttikko

Perheterapeutti

Lyhytterapeutista osaamista
sosiaali- ja terveysalan

ammattilaisille 20.3- 24.3.2025 HSäävälä 240325

Ohjelma – Palvelujärjestelmä ja lyhytterapiat

- 20.3.2025 klo 16.30-19.00
  - Mielenterveys- ja päihdehäiriöiden palvelujärjestelmä
- 24.3.2025 klo 16.30-19.00
  - Lyhytterapiat ja psykososiaaliset hoidot palvelujärjestelmässä, yhteenveto

Ohjelma – Palvelujärjestelmä ja lyhytterapiat

- 20.3.2025 klo 16.30-19.00
  - Mielenterveys- ja päihdehäiriöiden palvelujärjestelmä
- 24.3.2025 klo 16.30-19.00
  - Lyhytterapiat ja psykososiaaliset hoidot palvelujärjestelmässä, yhteenveto

Mielenterveys- ja päihdehäiriöiden palvelujärjestelmä

Hannu Säävälä

LT, psykiatrian erikoislääkäri

Lyhytterapeuttista osaamista
sosiaali- ja terveysalan
ammattilaisille 20.3.2025

Tavoite

- Kokonaiskuva mielenterveys- ja päihdeongelmien kirjosta
- Mielenterveys- ja päihdeongelmien palvelujärjestelmän kokonaisuuden hahmottaminen
- Lyhytterapioiden rooli palvelujärjestelmässä ja psykososiaalisten hoitojen yhtenä muotona

Taustaa palvelujärjestelmän esittelylle

Sote-uudistus

- ”Jättiselvitys julki: Sote-uudistus on monin paikoin onnistunut” (HeSa 11.3.2025)
- Asiat ovat paremmin kuin julkisuudessa puhutaan
- Ongelmia on:
  - monissa kunnissa olleet ”loistavat” palvelut ovat enää ”hyviä”
  - Muutosprosessi on uuvuttanut monia toimijoita
  - Vaaditut säästöt hankaloittavat tilannetta
  - Osaoptimointi (taksit eri lompsasta(=Kela))

Palvelujärjestelmän jäsentelyä

Käsitteitä

- Palvelujärjestelmä
- Palveluketju (hoitopolku)
- Psykososiaaliset hoidot
- Omahoito
- Ohjattu omahoito
- Nettiterapia
- Digi-palvelut/digi-sote
- Lähivastaanotto

Palveluiden jäsentelyä

- Avo- ja laitospalvelut
- Sosiaali- ja terveyspalvelut
- Mielenterveys- ja päihdepalvelut
- Julkinen, kolmas ja yksityinen sektori
- Perustaso ja erityistaso
- Porrastettu palvelujärjestelmä

Avo- ja laitospalvelut

- Avopalvelut: Vastaanotto toiminta
- Laitospalvelut: sairaalahoito
- Hoidon intensiteetin aste
- Perinteisesti resursseja sijoitettu vahvasti laitospalveluihin
- Pyrkimys ollut kohti avopalveluita
- Perään dia kahdesta pyramidista

Sosiaali- ja terveystalvet

- Sosiaalitalvet: Sosiaalinen hyvinvointi
- Terveystalvet: sairauksien hoito
- Sosiaalitalveluissa merkittäviä terveyteen vaikuttavia talveluita
  - Päihde- ja riippuvuustalvet (Pohde)
  - Mt- ja päihdekuntoutujien asumistalvet ja päivätöiminta
  - Sosiaali- ja kriisipäivystys
  - Selviämistasemat
- Sote-talveluiden ylärakenne
  - Pohde: Pepsy – psykiatria ja sos. talvet

Mielenterveys- ja päihdepalvelut

- Päihde- ja riippuvuuspalvelut
  - Päihde- ja lääkeriippuvuudet
  - Toiminnalliset riippuvuudet (rahapelit ym.)
- Mielenterveyspalvelut
  - Mielenterveysongelmat
- Päihdepalvelut sote-rakenteessa
  - Yhdessä mt-palveluiden kanssa: esim. Laphan ”Mt- ja riippuvuuspalvelut” ja Kainuun ”Aikuisten mielenterveys- ja päihdepalvelut”
  - Erillään: Pohteen ”OYS psykiatria” ja ”Päihde- ja riippuvuuspalvelut”

Kolmas sektori palvelujärjestelmässä

- Merkittävä toimija
- Etulinjan matalan kynnyksen palvelut
- Spesifit erityispalvelut
- Hv-alueet pyrkivät yhteistyön kehittämiseen
- Miten meneillään olevat valtiontalouden säästötalkoot vaikuttavat?

III sektori – Kriisikeskus esimerkkinä

- Mieli kriisikeskus Oulu
- Matala kynnyks, nimettömyys, maksuton, muutamia käyntejä
- Erilaiset elämänkriisit – ero, kuolema etc.
- Ammattilaiset ja koulutetut vapaaehtoiset – 5 tt, useita kymmeniä vapaaehtoisia

Yksityissektori palvelujärjestelmässä

- Ammatinharjoittajat
  - Psykoterapiat
- Psykoterapiakeskukset
  - Psykoterapiat
- Työterveyshuolto
  - Lyhytterapiat
- Lääkärikeskukset
  - Lvo, psykosos. hoidot

Hoidon
porrastaminen
psykososiaalisissa
hoidoissa

Psykososiaaliset hoidot palvelujärjestelmässä

- Suomessa on hyvin toimiva psykoterapia-palvelu Kelan kautta erityistasolla
- Lyhyempien interventioiden tarjonnassa vakavaa niukkuutta perustasolla
- Tilanne korjaantumassa

Mitä on hoidon porrastus?

- Perustasolla kevyemmät hoidot, erityistasolla vaativammat
- Lievät vaivat hoidetaan matalammilla portailla, vaikeammat ylempillä
- Hoitopolku etenee kevyemmästä vaativampaan

Hoidon porrastaminen

- Porrastamalla toiminnot saadaan kokonaisuus paremmin toimivaksi – oikea hoito oikealle potilaalle, tehokkuus

Perustaso ja erityistaso

- Perusterveydenhuolto ja erikoissairaanhoido
- Perusterveydenhuolto
  - Yleisosaamiseen perustuva
    - terveyden edistäminen (neuvolat, kouluterveydenhuolto ym.) ja
    - sairauden hoito (hoitajan ja yleislääkärin vastaanotot ym.)
- Erikoissairaanhoido
  - Erityisosaamiseen perustuva erikoisala-kohtainen avo- ja sairaalapalvelu
    - kirurgia, psykiatria, lastentaudit ym.

Mt-palvelut: Perus- ja erityistaso

- Perusterveydenhuollon tehtävät
  - ajankohtainen kuormittuminen, jossa psyykkisiä oireita
  - elämäntilanteisiin liittyvät kriisit
  - lievät häiriöt
  - komplisoitumattomat häiriöt
  - vakaassa vaiheessa olevat häiriöt
- Erikoissairaanhoidon tehtävät
  - potilaan oireet ovat vaikeita tai tila ei korjaudu odotetusti
  - potilaalla on useita samanaikaisia arviointia ja hoitoa vaativia mielenterveyden häiriöitä
  - potilaan työ- tai toimintakyky on vakavasti heikentynyt
  - potilas on itsemurhavaarassa

Mt-palvelut: Perus- ja erityistaso

- Perusterveydenhuollon tehtävät
  - ajankohtainen kuormittuminen, jossa psyykkisiä oireita
  - elämäntilanteisiin liittyvät kriisit
  - lievät häiriöt
  - komplisoitumattomat häiriöt
  - vakaassa vaiheessa olevat häiriöt
- Erikoissairaanhoidon tehtävät
  - potilaan oireet ovat vaikeita tai tila ei korjaudu odotetusti
  - potilaalla on useita samanaikaisia arviointia ja hoitoa vaativia mielenterveyden häiriöitä
  - potilaan työ- tai toimintakyky on vakavasti heikentynyt
  - potilas on itsemurhavaarassa

Psykososiaalisten hoitojen porrastettu hoitomalli

- **Porras 0:** omahoito-ohjelmat
- **Porras 1:** Lyhytinterventiot
- **Porras 2:** Lyhytterapiat
- **Porras 3:** Lyhytpsykoterapiat
- **Porras 4:** Psykiatrinen erikoissairaanhoido ja kuntoutuspsykoterapiat

Psykososiaalisten hoitojen porrastettu hoitomalli

- **0-porras:** omahoito-ohjelmat
- **Porras 1:** IPC, Nettiterapia, ohjattu omahoito ym.
- **Porras 2:** kogn lyhytter, IPT ym.
- **Porras 3:** Lyhytpsykoterapia, DKT ym.
- **Porras 4:** Psyk esh, kuntoutuspsyko-
terapia

Mitkä ovat mallin haasteet tällä hetkellä?

- Porrastus vielä kokeiluvaiheessa
- Rakenteellisia eroja porrastuksessa eri alueilla ja eri yksiköissä (vrt IPC)
- Hoitopolkujen toimivuuden testaus
- Missä määrin edetään askel askeleelta, entä suoraan ohjaten?
- Perustason resursoinnissa haasteita
- Luodaanko uusia tarpeita kansalaisille?

Porrastetun mallin tavoitteet

- Joka tasolla hoidon tulee tuottaa osalla potilaista remissio
- Esim. ADHD – miten perustasolle interventioita?
  - Tarkkaavuushygienia?

Kehittämistyön ulottuvuuksia

Ammattiryhmien työnjako?

- Perustason hoitaja ja yleislääkäri
- Kuinka laajasti hoitajavetoinen perustaso?
  - Lääkäri konsulttina?
  - Omalääkäri ja/vai omahoitaja?
- Kuinka iso osa hoidosta digi-palveluiden kautta?
  - 20% vai jopa 80%

Tietoon pohjautuva kehittäminen

- Potilasvirtojen ja väestön sairausprofiilin selvittäminen
- Esim. Osypin mt- ja päihdepotilaat
- Lopputulema: selviämisaseman toteuttaminen

Palvelujärjestelmän kehityshaasteet

- Onko menty jo liikaa osastohoidosta kohti avohoidon vahvistamista?
- Suunta erityistasolta kohti perustason vahvistamista?
- Suunta kohti mielenterveys- ja päihdepalveluiden integraatiota?
- Valtiontalouden säästöt?

Mikä on sopiva psykiatristen sairaalapaikkojen määrä? (THL 2023)

- Suomessa psyk sairaansijojen määrä on laskenut rajusti:
  - v. 1970-2021: 88% lasku
  - v. 2015-2021: 41,3% lasku
- Sairaansijoja:
  - Pohde 0,394 ss/1000 as
  - Lapha 0,426 ss/1000 as
  - Kainuu 0,648 ss/1000 as
  - Kv suositus: 0,5-0,6 ss/1000 as (APA 2022)

Diagnostiikan rooli perustasolla?

- Matalan kynnyksen palveluissa ei voida tehdä perusteellista diagnostiikkaa → oirepohjainen hoito
- Mikä on riittävä arvioinnin tarkkuus eri tasoilla?

Seulonta diagnostiikassa

- Seulonta vain apuväline – aina myös kliininen arviointi
- Esimerkkinä masennus
- PRIME-MD:
  - Viime kk: usein huoli - alakulo, masentuneisuus, toivottomuus?
  - usein huoli - mielenkiinnon puute, haluttomuus?
- Muut: PHQ-9, BDI, DEPS, EPDS, GDS-15/30

Seulonta ja diagnostiikan apuvälineet

- Terapianavigaattori
  - Potilas osallistuu arviointiin omalla aktiivisella panoksellaan
- Strukturoidut kyselyt
  - Esim. Scid I ja II, IPDE ym.
  - Ajankäytön säästö ja asioiden laajan selvittelyn turvaaminen

Ohjelma 24.3.2025

- Klo 16.30-17.40
  - Mielensterveyshäiriöiden palvelujärjestelmä ja lyhytterapiat
- Klo 17.40-17.55
  - Tauko
- Klo 17.55-19.00
  - Lyhytterapiat, jatkoa; yhteenveto

Luettava kirjallisuus

- Psykiatria: Lönnqvist ym.
- Psykoterapiat: Huttunen ym.
- Mielenterveystalo: verkkosivut
  - Omahoidot
  - Nettiterapiat
- Käypä hoito –suos.: verkkosivut
  - Masennus
  - Epävaka persoonallisuus
- Terapiat etulinjaan -hanke: verkkosivut

Mielenterveyden palvelujärjestelmä ja lyhytterapiat

Hannu Säävälä
psykiatrian erikoislääkäri

Lyhytterapeuttista osaamista
sosiaali- ja terveystieteiden
ammattilaisille 20.3- 24.3.2025

Ohjelma – Palvelujärjestelmä ja lyhytterapiat

- 20.3.2025 klo 16.30-19.00
  - Mielenterveys- ja päihdehäiriöiden palvelujärjestelmä
- 24.3.2025 klo 16.30-19.00
  - Lyhytterapiat ja psykososiaaliset hoidot palvelujärjestelmässä, keskustelua, yhteenveto

Ohjelma – Palvelujärjestelmä ja lyhytterapiat

- 20.3.2025 klo 16.30-19.00
  - Mielenterveys- ja päihdehäiriöiden palvelujärjestelmä
- 24.3.2025 klo 16.30-19.00
  - Lyhytterapiat ja psykososiaaliset hoidot palvelujärjestelmässä, keskustelua, yhteenveto

Mielenterveys- ja päihdehäiriöiden palvelujärjestelmä ja lyhytterapia

Hannu Säävälä
psykiatrian erikoislääkäri

Lyhytterapeuttista osaamista
sosiaali- ja terveysalan
ammattilaisille 24.3.2025

Tavoite

- Kokonaiskuva mielenterveys- ja päihdeongelmien kirjosta
- Mielenterveys- ja päihdeongelmien palvelujärjestelmän kokonaisuuden hahmottaminen
- Lyhytterapioiden rooli palvelujärjestelmässä ja psykososiaalisten hoitojen yhtenä muotona

Kliinisiä kokemuksia käsitellyistä aiheista - keskustelua

- Palvelujärjestelmä ja lyhytterapia
- Myös muut johdanto-osan teemat – keskeiset diagnoosiryhmät ym.

Luettava kirjallisuus

- Psykiatria: Lönnqvist ym.
- Psykoterapiat: Huttunen ym.
- Mielenterveystalo: verkkosivut
  - Omahoidot
  - Nettiterapiat
- Käypä hoito –suos.: verkkosivut
  - Masennus
  - Epävaka persoonallisuus
- Terapiat etulinjaan -hanke: verkkosivut

Terapianavigaattori ja ensijäsennys

Terapianavigaattorin tavoitteet

- Potilaan aktivointi omassa asiassa
- Työntekijän ajan säästäminen
- Arviointi palvelee terapeuttista prosessia
- Potilaan ohjaaminen sopivaan palveluun jäsenyyksen avulla

Kokemuksia terapianavigaattorista?

- Millaisia kokemuksia sinulla on navigaattorin käytöstä?
- Navigaattorin vahvuudet ja heikkoudet?
- Muut apuvälineet?

Hoidon porrastuksen haasteita

Lyhytterapeuttisen työn paikka

- Tasot 1 ja 2: Perustason mielenterveys- ja päihdepalvelut
- Sote-keskukset
-

Hoitoonohjaus – miten?

- Tuottaako porrastettu malli selkeämpää ja tehokkaampaa hoitoonohjausta?
- Mikä on ensijäsennyksen rooli?
- Kaksi näkökulmaa:
  - Prosessinäkökulma
  - Spesifin hoidon näkökulma

Prosessinäkökulma

- Merkittävä osa potilaista ohjataan aloittamaan 0-tasolta
- Hyödyt:
  - Lyhyet terapiaprosessit edistävät työskentelyä seuraavalla portaalla
    - Vrt. psykoterapian ”selventävät keskustelut”
  - Nykyään osa ”liian aikaisin” psykoterapiaan?
- Haitat:
  - Ensijäsennys ei tuotakaan lisäarvoa?
  - Resurssin tuhlaus

Spesifin hoidon näkökulma

- Vaikeusasteen mukaan potilas suoraan oikealle tasolle hoitoon
- Hyödyt:
  - Vältetään ”turhia” keveitä hoitoja
    - Esimerkki: vaikea masennustila → suoraan Kelan kuntoutuspsykoterapiaan
- Haitat:
  - Potilas liian nopeasti intensiiviseen hoitoon – ei vielä valmis hyötymään?

Psykososiaalisten hoitojen porrastettu hoitomalli

- **Porras 0:** omahoito-ohjelmat
- **Porras 1:** Lyhytinterventiot
- **Porras 2:** Lyhytterapiat
- **Porras 3:** Lyhytpsykoterapiat
- **Porras 4:** Psykiatrinen erikoissairaanhoido ja Kela ym.

Psykososiaalisten hoitojen porrastettu hoitomalli

- **0-porras:** omahoito-ohjelmat
- **Porras 1:** IPC, KLT, eri suuntausten lyhytsovellukset, Nettiterapia, ohjattu omahoito ym.
- **Porras 2:** kogn lyhytter, IPT ym.
- **Porras 3:** Lyhytpsykoterapia, DKT ym.
- **Porras 4:** Kuntoutuspsykoterapia, vaativa lääkinnällinen kuntoutus (Kela), lääkinn kuntoutus (hv-alueet)

Hyvinvointialueiden lääkinnällinen kuntoutus

- Eroja hyvinvointialueiden välillä
- Perinne: intensiivisten terapioiden harkinnanvarainen jatko, yksityissektori
- HUS: rahoitusta kohti lyhytpsykoterapioita
- Pohde: Kokeilut ja suunnitelma rahoituksen siirrosta lyhytpsykot:hin
- Lapha, Kainuu, muut hv-alueet?

Kokemuksia porrastuksesta?

- Porrastuksen dynamiikka käytännön työssä?
- Kumpi näkökulma toteutuu vahvemmin sote-keskuksessasi?
- Muuta huomionarvoista?

Terapeutin kaksi
ulottuvuutta -
asiantuntijuus ja
kohtaaminen

Sisältö

- Terapeuttisen osaamisen moniulotteisuus
  - Asiantuntijuus
  - Kohtaaminen
- Miten ne yhdistetään?

Terapian kaksi ulottuvuutta

- Terapeuttinen työskentely vaatii kouluttautumista
- Yhdistelmä erilaisia kvaliteetteja
- Joudutaan yhdistelemään toisiinsa sopimattomia lähestymistapoja

Asiantuntijuus

- Sisällöllinen osaaminen
- Asian eteenpäin vieminen
- Tunkeutuvuus,
turhauttaminen

Kohtaaminen

- Kyky kuunnella
- Kyky kannatella
- Kyky dialogiin
- Potilaan ahdistuksen sisällyttäminen ja palautus siedettävässä muodossa

Miten asiantuntijuus ja kohtaaminen yhdistetään?

- Tasapainoilu kahden eri kvaliteetin välillä
- Asiantuntijuus tarvitsee rinnalleen kohtaamisen

Psykoterapian tuloksellisuutta selittävät tekijät (Wampold 2001)

- Yhteiset tekijät (common factors) 30 %
  - Yhteistyösuhteen laatu
  - terapeutin kyky tavoittaa potilaan kokemuksellinen näkökulma
- Spesifit tekniikat 15 %
- Myönteiset odotukset, lumevaikutus 15 %
- Potilastekijät, terapian ulkopuoliset tekijät 40 %
  - Potilaan persoonallisuus, tausta, kyvyt
  - Ympäristöön liittyvät, esim. sosiaalinen tuki, elämäntapahtumat

Psykoterapian tuloksellisuutta selittävät tekijät (Wampold 2001)

- Yhteiset tekijät (common factors) 30 %
  - Yhteistyösuhteen laatu
  - terapeutin kyky tavoittaa potilaan kokemuksellinen näkökulma
- Spesifit tekniikat 15 %
- Myönteiset odotukset, lumevaikutus 15 %
- Potilastekijät, terapian ulkopuoliset tekijät 40 %
  - Potilaan persoonallisuus, tausta, kyvyt
  - Ympäristöön liittyvät, esim. sosiaalinen tuki, elämäntapahtumat

Psykoterapian tuloksellisuutta selittävät tekijät (Wampold 2001)

- Yhteiset tekijät (common factors) 30 %
  - Yhteistyösuhteen laatu
  - terapeutin kyky tavoittaa potilaan kokemuksellinen näkökulma
- Spesifit tekniikat 15 %
- Myönteiset odotukset, lumevaikutus 15 %
- Potilastekijät, terapian ulkopuoliset tekijät 40 %
  - Potilaan persoonallisuus, tausta, kyvyt
  - Ympäristöön liittyvät, esim. sosiaalinen tuki, elämäntapahtumat

Tutkimustuloksia

- Paremmat perusvuorovaikutustaidot ennustivat parempia yhteistyösuhteita ja vaikuttavuutta niin lyhyissä kuin pitkissäkin terapioiden (Heinonen ym. 2012, 2014)
- Ulospäinsuuntautuneet, toimeen tarttavat ominaisuudet olivat hyödyllisiä erityisesti lyhytterapiaissa; vastaanottavat ja hienotunteisemmat pitkässä (Heinonen ym. 2012)

Tutkimustuloksia

- Paremmat perusvuorovaikutustaidot ennustivat parempia yhteistyösuhteita ja vaikuttavuutta niin lyhyissä kuin pitkissäkin terapioiden (Heinonen ym. 2012, 2014)
- Ulospäinsuuntautuneet, toimeen tarttavat ominaisuudet olivat hyödyllisiä erityisesti lyhytterapiaissa; vastaanottavat ja hienotunteisemmat pitkässä (Heinonen ym. 2012)

Kokemuksia sote-keskuksessa?

- Asiantuntijan ja kohtaajan roolit?
- Miten niiden yhdistäminen onnistuu?

Psykiatrisen
hoitajan rooli ja
tehtävät
perustasolla

Haasteita⁽¹⁾

- Hoitovastuu yleislääkärillä tai psykiatrilla
- Oma-aloitteisuutta vaaditaan (koska lääkäri ei paikalla tai ei ehdi paneutua)
- Miten yhdistää oma-aloitteisuus ja lääkärijohtoisuus?

Haasteita⁽²⁾

- Matalan kynnyksen palveluissa ei voida tehdä perusteellista diagnostiikkaa → oirepohjainen hoito
- Mikä on riittävä arvioinnin tarkkuus eri tasoilla?

Haasteita⁽³⁾

- Epävarmuuden sietäminen - työnjako, diagnoosi, teoria potilaan kärsimyksestä
- Painetta esittää teoria potilaan ongelmasta?
- Voiko kuuntelu ja jakaminen olla joskus riittävä interventio?

Haasteita⁽⁴⁾

- Kokemuksia perustason yhteistyöhön siirtymisestä?
- Vahvuudet ja haasteet?
- Onko ongelmat ratkaistavissa?

Mitkä potilaat
hyötyvät
lyhytterapiasta?

Mt-palvelut: Perus- ja erityistaso

- Perusterveydenhuollon tehtävät
  - ajankohtainen kuormittuminen, jossa psyykkisiä oireita
  - elämäntilanteisiin liittyvät kriisit
  - lievät häiriöt
  - komplisoitumattomat häiriöt
  - vakaassa vaiheessa olevat häiriöt
- Erikoissairaanhoidon tehtävät
  - potilaan oireet ovat vaikeita tai tila ei korjaudu odotetusti
  - potilaalla on useita samanaikaisia arviointia ja hoitoa vaativia mielenterveyden häiriöitä
  - potilaan työ- tai toimintakyky on vakavasti heikentynyt
  - potilas on itsemurhavaarassa

Mt-palvelut: Perus- ja erityistaso

- Perusterveydenhuollon tehtävät
  - ajankohtainen kuormittuminen, jossa psyykkisiä oireita
  - elämäntilanteisiin liittyvät kriisit
  - lievät häiriöt
  - komplisoitumattomat häiriöt
  - vakaassa vaiheessa olevat häiriöt
- Erikoissairaanhoidon tehtävät
  - potilaan oireet ovat vaikeita tai tila ei korjaudu odotetusti
  - potilaalla on useita samanaikaisia arviointia ja hoitoa vaativia mielenterveyden häiriöitä
  - potilaan työ- tai toimintakyky on vakavasti heikentynyt
  - potilas on itsemurhavaarassa

Sisältö

- Hoidon porrastuksen näkökulma
- Diagnoosi-näkökulma

Hoidon porrastuksen näkökulma

- Lyhytterapiaan, jos
  - Mielenterveystalon (ohjattu) omahoito ja/tai Nettiterapia toteutettu ja yhä oireilee
  - Tai ei ole kyennyt (ohjattuun) omahoitoon/Nettiterapiaan

Diagnoosi-näkökulma

- Suositeltavat
- Vältettävät
- Periaatteita

Diagnoosit, joissa suositellaan lyhytterapiaa

- Masennus
- Ahdistus
- Elämänkriisit
- Traumaperäiset oireet
- Päihde- ja riippuvuusongelmat
- Mikä tahansa dg, jos oireisto lieväasteinen
- Omaan erityisosaamiseen liittyvät potilaat

Diagnoosit, joissa suositellaan lyhytterapiaa

- Masennus
- Ahdistus
- Elämänkriisit
- Traumaperäiset oireet
- Päihde- ja riippuvuusongelmat
- Mikä tahansa dg, jos oireisto lieväasteinen
- Omaan erityisosaamiseen liittyvät potilaat

Diagnoosit, joissa ei lyhytterapiaa

- Psykoosi
  - Muista: voi esim. tulla elämänkriisi, jossa OK
- Persoonallisuushäiriöt
  - Muista erityistilanteet

Periaatteita (1)

- Yksilöllinen arviointi ja etenemistapa
- Potilas ohjataan suoraan ongelmaan sopivalle hoitotasolle
- ”Kevyitä” hoitoja voi yrittää myös vaikeampiasteisessa oireilussa

Periaatteita (2)

- Peruslinjasta täytyy voida poiketa tarvittaessa hyvillä perusteilla
- Eri lähestymistapojen testaaminen edistää mallin kehittymistä
  - Linjakeskustelut esihenkilöiden kanssa

Psyyken
ongelmien
monitekijäinen
tausta

Tässä koulutuksessa 3 tulkintaa potilaiden ongelmista

1. Traumanäkökulma
2. Tunnekeskeisyys pari- ja perhetyöskentelyssä
3. Vanhempi-lapsi vuorovaikutus

Kiitos!